

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra bohemistiky

Křížkovského 10, 771 11 OLOMOUC

Postava vlkodlaka a její proměny v kontextu
literární historie v období
moderny a postmoderny

Diplomová práce

Bc. Kateřina Slováčková

Česká filologie – navazující magisterské jednooborové studium

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph. D.

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Postava vlkodlaka a její proměny v kontextu literární historie v období moderny a postmoderny vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 29. dubna 2014

Bc. Kateřina Slováčková

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat prof. PhDr. Tomáši Kubíčkoví, Ph. D., za cenné rady a volnou ruku při psaní práce, a prof. PhDr. Lubomíru Doleželovi CSc., jehož přednášky mne k tomu tématu inspirovaly. Také bych ráda poděkovala Marku Bašistovi za jeho neuvěřitelnou trpělivost a toleranci.

Obsah

Úvod	5
1 Definování vlkodlaka a jeho výskyt ve světové mytologii.....	6
1.1 Evropa.....	8
1.2 Afrika	14
1.3 Asie.....	15
1.4 Austrálie	18
1.5 Amerika	18
2 Vlkodlaci v literatuře.....	22
3 Vlkodlaci ve starověku	26
4 Vlkodlaci ve středověku	31
5 Návrat vlkodlaka do literatury.....	40
6 Vlkodlaci a moderna	45
7 Vlkodlaci a postmoderna.....	52
Závěr.....	55
Anotace.....	57
Resumé	58
Použitá literatura.....	59
Příloha.....	5

Úvod

Téma Postava vlkodlaka a její proměny v kontextu literární historie jsem si vybrala, protože se zajímám o fantasy literaturu a její vývoj. K tématu mě také inspirovaly přednášky profesora Lubomíra Doležela na téma Fikce a interpretace.

Vlkodlaci jsou pod vlivem současné literatury pro mládež a jejímu filmovému zpracování považováni za nově vzniklou postavu určenou dospívajícím slečnám, avšak opak je pravdou. Postava vlkodlaka se objevuje již v nejstarší literatuře a většinu literární historie byla vnímána jako zosobnění zla.

Tato diplomová práce se zabývá vývojem vlkodlaků jako literární postavy v průběhu literární historie. V první kapitole je definováno, kdo nebo co je vlkodlak, a jeho výskyt ve světové mytologii.

Druhá kapitola je věnována úvodu to teorie fikčních světů a fantaskních modů. Třetí kapitola se zabývá prvními zmínkami o vlkodlacích a nejstarší literaturou, v níž je můžeme nalézt. Čtvrtá kapitola se soustředí na středověké epické skladby zobrazující vlkodlaka jako středověký ideál ctností. Pátá kapitola popisuje návrat vlkodlaků do literatury a jejich proměnu z rytíře na krvelačnou bestii. Šestá kapitola se věnuje vztahu vlkodlaků a moderní literatury a nejvýznamnějším dílům té doby. Sedmá kapitola pokrývá období po druhé světové válce až do současnosti. Na konci práce je v příloze seznam autorů a děl, v nichž se postava vlkodlaka vyskytuje. Seznam je rozdělen podle letopočtu a končí rokem 1969 zároveň s hnutím hippies. Bohužel se ani tak nejedná se o úplný seznam, neboť mnoho povídek z přelomu 19. a 20. století bylo ztraceno.

Při práci jsem vycházela zejména z díla *The Werewolf in Lore and Legend* od Montague Summerse, *The Book of Werewolves* Sabine Baring-Goulda a z přečtené literatury, která je uvedena v použité literatuře.

Při tvorbě seznamu jako základ posloužil seznam antologií uvedený v díle Briana J. Frosta *The Essential Guide to Werewolf Literature*.

1 Definování vlkodlaka a jeho výskyt ve světové mytologii

Chceme-li se zabývat vlkodlaky, musíme si nejdříve ujasnit co nebo kdo vlkodlak vlastně je, což není tak jednoduché, jak by se mohlo na první pohled zdát. Mýtus o vlkodlakovi je původně evropského původu, avšak se v průběhu staletí rozšířil po celém světě. Na všech kontinentech kromě Antarktidy nalezneme legendy o lidech měnících se ve zvířata a naopak, ale žádná z nich neměla takový vliv na literaturu jako evropský mýtus.

Existuje několik výrazů pro vlkodlaka - v češtině kožoměnc, dlak, měňavec, lykantrop, v angličtině werewolf a shapeshifter (doslova tvaroměnc), z ruštiny pochází volkolak a oboroť, a také několik typů, či druhů vlkodlaků. Tyto výrazy se dnes používají pro označení vlkodlaků v širším slova smyslu, nejen pro proměnu ve vlka.

Nejvýše postaveným termínem je theriantropie, někdy také označována jako dlactví. Jedná se o fyzickou přeměnu člověka v libovolné zvíře. Termín vychází z řeckých slov *theríon* (θηρίον), v překladu „divoké zvíře“ či „bestie“, a *anthrōpos* (άνθρωπος), což je výraz pro člověka. Theriany, neboli dlaky, můžeme nalézt v mytologiích po celém světě. V souvislosti s theriantropií se také setkáme s termínem zoantropie, který označuje „formu duševní poruchy, při které se pacient cítí proměněný v nějaké zvíře“¹. Tato duševní porucha je jedno z možných vysvětlení mýtu o lidech měnících se ve zvířata. Při zoantropii, konkrétně lykantropii, dochází ke změně vnímání okolí a hlavně sama sebe. Pacient se vnímá jako zvíře a také se podle toho chová². Dalším vysvětlením může být tzv. vlkodlačí syndrom - hypertrichóza (také známá pod názvem Ambrasův syndrom), kdy dochází k nadměrnému růstu ochlupení po celém těle včetně obliče-

¹ Zoantropie. In *Slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2000. s. 706.

² S touto duševní poruchou bývá spojována také subkultura „furry fandom“. Tato kultura se začala vyvíjet během 80. let 20. století. Její příznivci se zabývají fiktivními antropomorfními postavami, mimo jiné se převlékají do zvířecích kostýmů a chodí na fanouškovská setkání, tzv. cony. Podle průzkumu 2012 Furry Survey, který proběhl na stránkách furrypoll.com, jenž se věnují furry fandomu, a účastnilo se jej přes 3 000 furry fanoušků, se 3,81 % účastníků nepovažují za člověka, ale za zvíře. †

†MAKYO. Furry Poll Results. In: *[adjective][species]* [online]. 2012, 27. 12. 2012 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://klisoura.com/ot_furysurvey.php

je, či porfyrie – metabolické onemocnění, jehož jedním z příznaků je nadměrný růst chlupů, hlavně v oblasti obličeje³.

Ve folklóru a mytologii je lykantropie nejznámější formou theriantropie. Lidová tradice proměny ve vlka pochází z Evropy, odkud se dále rozšířila po celém světě, hlavně do Severní Ameriky. Tento termín je běžně užíván ve spojení s proměnou v jakékoliv zvíře, přestože se původně jedná o transformaci pouze ve vlka. Druhou nejčastější formou theriantropie je cynantropie (někdy psáno jako kynantropie), tedy proměna v psa nebo jinou psovitou šelmu. Lidé měnící se v psa nebo lišku se nejvíce vyskytují v příbězích pocházejících z Asie. Poslední velkou skupinou „měňavců“ tvoří tvorové procházející proměnou v kočkovitou šelmu. Ailurantropie je nerozmanitější formou theriantropie. Patří sem například kočkodlaci, jaguaro dlaci, lvodlaci, leopardodlaci, gepardodlaci a tygro dlaci.

Představa o člověku měnícím se ve zvíře je rozšířena po celém světě. Zvíře, do kterého se člověk proměňuje, odpovídá části světa a predátorům, kteří se v dané oblasti přirozeně vyskytují. Je to nejvhodnější maskování před lidmi, kteří dlaky pronásledují. Dlaci se tak podle pověr mohou ukrývat mezi „svými“ zvířaty, což sebou pochopitelně nese negativní vliv na populace „skutečných“ zvířat, neboť lovci vlkodlaků⁴ často při pronásledování zabíjejí i zvířata, nejen dlaky⁵.

Tato práce se soustředí na vlkodlaka v užším slova smyslu. Vlkodlak je člověk, který dobrovolně nebo nedobrovolně mění ve vlka a získává fyzické vlastnosti tohoto zvířete – srst, zářící oči, dravčí chrup a ostré drápy. Také získává schopnosti daného zvířete – lstivou úskočnost, plynulost pohybů, zvířecí dravost a ničím neomezenou krutost. Navíc má neskutečný apetit a pravidelně je ovládán neodolatelnou touhou hodovat na mase a krvi ať už živých, tak i mrtvých.

³ Mezi další příznaky porfyrie patří červené až fialové zabarvení moči a stolice, ústup dásní, což vede k tzv. upířím zubům, a citlivost na sluneční záření, která může způsobovat puchýře a nekrózu kůže.

⁴ Lidé, kteří se specializují na lov oblud, a tímto způsobem si zajišťují obživu.

⁵ K decimacím zvířat docházelo z důvodu, že rozpoznat vlkodlaka nebylo jednoduché, zvláště pokud se vlkodlak měnil do úplné podoby zvířete, nikoliv do poloviční, kdy část těla zůstávala lidská.

Mýtus vlkodlaka se v průběhu let mění. Schopnosti vlkodlaka, vlastnosti, vznik, způsob zabití – to vše závisí na mýtu a době, ze kterých je čerpáno. Jejich podoby se liší v závislosti na oblasti – slovanský vlkodlak se liší od severského, řecký od anglického.

Podoba vlkodlaka se různí – obvykle se lidé mění do úplně podoby vlka, avšak v některých případech dochází k nedokonalé proměně, kdy vlkodlak je směsí zvířete a člověka, buď lidské tělo s vlčí hlavou, nebo vlčí tělo s lidskýma očima a pažemi. Proměna může být trvalá, nebo dočasná a podle tradice je spjata s úplňkem. Přes den se vlkodlak ukrývá v podobě člověka, aby ani jeho bližní netušili, že se jedná o bestii. Pokud je zraněn ve zvířecí podobě, jeho rány se projeví i v lidské podobě, což může vlkodlaka prozradit. Je-li vlkodlak zabit, opět získává lidskou podobu.

K vlkodlačímu „prokletí“ dochází několika způsoby v závislosti na mýtu či legendě, ze které vychází. Nejčastějším způsobem je pokousání jiným vlkodlakem, ale existují další alternativy. Dobrovolné proměny je možno dosáhnout smlouvou s Ďáblem nebo magickými schopnostmi čaroděje. Musí zde být vůle páchat zlo a získávat sílu skrze strach obětí. Nedobrovolnou proměnu způsobuje prokletí, uřknutí nebo posednutí démonem. Ve výjimečných případech je vlkodlačí kletba dědičná.

Jak již bylo řečeno, tato práce je zaměřena na vlčí dlaky, bez ohledu na to, jakým způsobem vlkodlak vznikl a co jej k proměně vede. Ostatní druhy dlaků budou zmíněny pouze okrajově, neboť přestože jich je nepřeborné množství, nemají takový kulturní dopad jako mýtus o vlkodlakovi evropského typu.

1.1 Evropa

Evropský typ vlkodlaka je nejrozšířenější představa o vlkodlacích. Současní autoři vycházejí nejčastěji ze dvou zdrojů – řecké a severské mytologie. Třetí zdroj – slovanská mytologie kvůli mírnější povaze vlkodlaků není tak oblíbená. Řečtí vlkodlaci jsou odvozováni od arkadského krále Lykaóna, kterého Zeus potrestal za to, že mu předložil k hostině lidské maso, tím že jej proměnil

ve vlka.⁶ Stejně dopadli i jeho synové. Vlkodlaci jsou tak považováni za Lykaónovy potomky, kteří přežili potopu, jež na svět seslal Zeus. Z řečtiny také pochází výraz lykantrop – *lykánthropos* (λυκάνθρωπος), složenina slov *lykos* (λύκος) – „vlk“, a *antropos* (άνθρωπος) – „člověk“.

Římané na rozdíl od Řeků vnímali vlky pozitivně, vždyť vlčice zachránila Romula a Rema. Vlci byli uctíváni, nejen díky vztahu se zakladateli Říma, ale také pro jejich sílu. Nosiči insignií, zvaní vexillifer, se nosili přes brnění vlčí kůži. Kožoměnci byli nazýváni *versipellis*, protože Římané věřili, že vlčí kůže zůstává v těle člověka, který se pak promění v bestii.⁷ Římané a později Italové rozlišují dva druhy vlkodlaků – *lupo mannaro* (etymologický význam slova je „vlk, který se chová jako člověk“) a *licantropo*. *Lupo mannaro* navazuje na řeckého vlkodlaka, který se proměňuje nedobrovolně a má podobu obrovského vlka. *Licantropo* se může proměnit z vlastní vůle a po proměně mu zůstává lidské vědomí, někdy jeho zvířecí podoba je hybridem mezi vlkem a člověkem.

Francouzský výraz *loup-garou* vychází ze starofrancouzského spojení *leus warous* (doslova „vlčí muž“). Přestože pověsti o vlkodlacích se ve Francii od 9. století, vrchol vlkodlačích legend nastal koncem 16. století, kdy docházelo k častým útokům vlků na člověka. Podle zpráv bylo v období 1580 až 1830 připsáno na vrub vlkodlakům a predátorům okolo 1600 obětí.⁸ V oblasti Pařížské pánve byly pověsti o *voirloups* – jakýchsi „bratrancích“ vlkodlaků. *Voirloups* byli lidé, který spáchali sedm smrtelných hříchů a nechali se posednout Satanem. O půlnoci se měnili do podoby vlků, lišek, kanců nebo koček, avšak ponechávali si lidský rozum a chápání.⁹ Nelovili lidi (dávali přednost dobytku), ale někdy sáli jejich krev jako upíři.

Violet Alfordová popisuje v článku *A Portuguese Werewolf* setkání její přítelkyně s portugalským vlkodlakem, lobishomem. Popisuje jej jako obrovského,

⁶ FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996. s. 116.

⁷ CERINOTTI Angela (ed.) *Atlante dei miti dell'antica Grecia e di Roma antica*. Giunti, 1998. s. 45

⁸ MORICEAU, Jean-Marc. *Historie du méchant loup: 3000 attaques sur l'homme en France*. Paris: Favard, 2007. str. 13

⁹ BRASEY, Édouard. *La Petite Encyclopédie du merveilleux*. Paříž: Pré-au-Clerc, 2007. str. 383.

temného, chlupatého psa.¹⁰ Podle místního folkloru má sedmý potomek nadpřirozenou moc a může se stát vlkodlakem nebo čarodějnící. Nejstarší sourozenec se stane jeho kmotrem, aby se tak tomu zamezilo.¹¹

Severští vlkodlaci nevychází z pouhého mýtu tak jako řečtí, nýbrž z příběhů o bersercích. Tito norští válečníci byli zasvěceni Ódinovi¹², nejvyššímu bohu severského pantheonu a bohu bojovníků. Výraz berserker může být odvozen buď od staronorského slova *berserkr* (spojení slov „košile“ či „kabát“ (*serkr*) a medvěd (*ber*), což odkazuje na jejich zvyk oblékat se do zvířecích kůží; plurál *berserkir*), nebo spojení *berr serk* (*berr* znamená „bez“ – bez košile)¹³. Vlčková uvádí další výraz *björneserk* (člověk ve zvířecí kůži, člověk zvířecí povahy)¹⁴, což však v překladu znamená medvědí košile či kabát (*björn* – islandský výraz pro medvěda a *serkr* – košile), tudíž se spíše váže ke slovu *berserk* jako staroislandská verze staronorského výrazu, než jako další možný výklad. S vlkodlaky jsou spojeny také výrazy *varúlfur* (vlkodlak), *vargstakkr* (vlčí kožich), *úlfhamr* (vlčí kůže), *úlfhéðinn* (vlčí kůže/kožešina; plurál *úlfhéðnar*).¹⁵ Berserkir a úlfhéðnar jsou dva druhy zvířecích bojovníků, kteří se oblékali do zvířecích kůží (berserkir nosili medvědí kůže, úlfhéðnar vlčí). Vlčí kůže odkazují na vlky Geri a Freki¹⁶. Tito dva vlci byli Ódinovými průvodci a společníky, kteří sedávali s Ódinem v síni ve Valhale a nechávali se krmit vařeným masem kance Sæhrímnio¹⁷.

¹⁰ ALFORD, Violet. A Portuguese Werewolf. *Folklore* [online]. 1942, roč. 53, č. 3, str. 164 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1257817>

¹¹ VAZ DA SILVA, Francisco. Iberian Seventh-Born Children, Werewolves, and the Dragon Slayer: A Case Study in the Comparative Interpretation of Symbolic Praxis and Fairytales[1]. In *Folklore* [online]. 2003, roč. 114, č. 3, s. 335-353 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/202738698/1410EEC7BEC139270A5/88?accountid=16730>

¹² Ódin je severogermánská podoba boha Wotana (též známý jako Woutan, Wódanz, Wátonos, Wodan). Wotan byl bůh bouří, válečníků, mrtvých a původně také vládcem říše zemřelých.

¹³ S tímto vysvětlením přišel islandský historik a básník Snorri Sturluson (1179 – 1241). Dnes je již opuštěna.

¹⁴ VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. Praha: Libri, 1999. s. 45.

¹⁵ GUÐMUNDSDÓTTIR, Aðalheiður. The Werewolf in Medieval Icelandic Literature. *Journal of English and Germanic Philology* [online]. 2007, č. 7, s. 280 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <https://uni.hi.is/adalh/files/2010/04/Werewolf.pdf>

¹⁶ Jména Geri a Freki bývají překládána jako „nenasytný“ a „žravý“.

¹⁷ Kanec žijící ve Valhale. Každý den byl zabit, uvařen a sněden válečníky, kteří se dostali do Valhaly. Druhý den znovu ožil.

Berserkové upadali před a během boje do stavu nekontrolovaného vzteku, vyvolaného autosugescí, hysterií, epilepsií nebo požitím halucinogenních látek, jako jsou například muchomůrky červené. V bitvách zdivočeli, chovali se jako posedlí, řvali, vyli, nerozlišovali spojence od nepřátel. Nenosili drátěné košile, jen zvířecí kůže, podle pověr jim žádná zbraň nemohla ublížit, projevovali nadlidskou sílu a protivníka často zabíjeli prokousnutím hrdla. Snorri je ve svém díle *Sága o Ynglingzích* popsal takto: „*Jeho muži se bez brnění, byli vzteklí jako psi nebo vlci, kousali do svých štítů, a byli silní jako medvědi nebo divocí býci, a zabíjeli lidi jednou ranou, ale ani oheň ani železo jim neublížilo. Tomuto se říkalo Berserkergang.*“¹⁸

Berserkovské šílenství je spojeno s představou kožoměnství, v obou případech lidé získávali zvířecí atributy. Hlavní rozdíl je v tom, že kožoměnci podle pověstí mohli „*bud' měnit tvar svého těla do zvířecí podoby, nebo jejich duše opouštěla tělo a vstupovala do těla zvířete (tito lidé byli označováni jako eigi einhamir, neomezení jen na jednu podobu)*“, zatímco berserkové získávali atributy divokých zvířat; mohli bychom říct, že berserk bylo divoké zvíře v podobě člověka.“¹⁹ V případech berserků se jednalo o psychickou změnu, u kožoměnců o změnu fyzickou.

Lidé, kteří dokázali přesunout svou duši do zvířecího těla, byli tradičně nazýváni *hamrammir* nebo *eigi einhamir*. Vlkodlaci a berserkové byli v dobách válek ceněnými válečníky, často byli najímáni jako členové elitních jednotek nebo jako královští osobní strážci. Od počátku 11. století, kdy norský jarl²⁰ Eric Haakonsson postavil berserky mimo zákon, se jejich zákaz rozšířil po celé Skandinávii. Germáni používali výraz *vargr* („vlk“) jako označení pro psance či zločince. Poslední loupeživé bandy berserků zmizely na počátku 12. století.

Z těchto bojovníků pak vychází legendy o *varulvech* – švédských vlkodlácích. Varulv se mění do podoby stvoření podobného vzrostlému, svalnatému

¹⁸ STURLUSON, Snorri. *The Ynglinga Saga, or The Story of the Yngling Family from Odin to Halfdan the Black* [online]. 2011 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.sacred-texts.com/neu/heim/02ynglga.htm>

¹⁹ GUÐMUNDSDÓTTIR, Aðalheiður. The Werewolf in Medieval Icelandic Literature. *Journal of English and Germanic Philology* [online]. 2007, č. 7, str. 282 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <http://uni.hi.is/adalh/files/2010/04/Werewolf.pdf>

²⁰ Skandinávský titul náčelníka. Titul byl dědičný, jarl byl po králi druhým nejmocnějším mužem země.

muži, který má část těla pokrytou srstí barvy jeho vlasů, lidskými pažemi a nohami pokrytými srstí a s ostrými drápy místo nehtů. Varulv, jenž se mění dobrovolně pomocí vlčí kůže, se stane krutou bestií, zatímco nedobrovolný vlkodlak, jenž byl pokousán nebo proklet, si podrží svou lidskou stránku.

Označení varulv nalezneme i v dalších skandinávských zemích jako je Norsko a Dánsko, avšak s některými změnami. Zatímco norský varulv se podobá švédskému, dánský je výrazně odlišný. Podle dánského folkloru vlkodlačí proměna nedobrovolná a existuje pouze jediný způsob, jak může vzniknout vlkodlak. Pokud se matce chce vyhnout porodním bolestem, musí nahá prolézt skrz koňskou placentu, čím napodobí zvířecí porod, který je podle pověry bezbolestný. Narodí-li se dívka, stane se z ní „noční můra“, nadpřirozené stvoření, které se v noci přiživuje na mužích; narodí-li se chlapec, bude z něj vlkodlak.²¹ Chce-li se vlkodlak stát člověkem, může buď napadnout těhotnou ženu a vypít krev plodu, nebo někdo musí před ním pronést „ty jsi vlkodlak“ ve chvíli, kdy bude v lidské podobě.

Jak již bylo naznačeno, třetím vlkodlačím zdrojem jsou slovanské legendy. Slovanská víra ve vlkodlaky je velmi stará a hojně rozšířena. Tomu také odpovídá i množství výrazů a variant pojmenování – bulharsky *vr̃kolak*, *vl̃kolak*, *ř̃kuljak*, srbochorvatsky *vukodlak*, *kudlak*, slovinsky *volkodlak*, *vukodlak*, *vulkodlak*, *vrkodlak*, česky *vlkodlak*, slovensky *vľkolák*, *vrkolák*, polsky *wilkotał*, *wilkotek*, lužicky *wjelkoraz*, malorusky *vołkołak*, *vovkulab*, *vołkun*, bělorusky *voukulak*, *vavkulak*, velkorusky *volkulak*.²² Všechny varianty odpovídají složenině slov „vlk“ a „dlaka“, kůže se srstí. Ze slovanských jazyků se tento výraz dostal i do rumunštiny jako *vrkolak* a *varkolak*, turečtiny jako *vrkolak* a do řečtiny jako *vrkolakas* nebo *vrykolakas*. V řečtině došlo k přenesení významu – *vrykolakas* neoznačuje vlkodlaka, ale upíra, neboť jedna z pověr týkající se vlkodlaka je, že po smrti se stane upírem. Řekové vlkodlaka označují výrazem *lykantropos*.

²¹ SIMONSEN, Michele. Danish Werewolves between Beliefs and Narratives. In *Fabula* [online]. 2010, roč. 51, 3/4, s. 225-234 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z:

<http://search.proquest.com/docview/861244632?accountid=16730>

²² MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. str. 21.

Slovanští vlkodlaci jsou spojeni jak s šamanismem, tak s kouzly a magií. Někteří jsou k vlkodlactví předurčení – dítě narozené nohama napřed nebo se zuby v ústech má velký předpoklad k proměně ve vlka. K proměně dochází spontánně nebo pomocí magického předmětu, nejčastěji opasku. S šamanismem vlkodlaky spojuje předurčení narozením a proměna ve zvíře, s čarodějnictvím právě potřeba kouzelných předmětů v proměně. Lidská podoba se vrací s kohoutím kokrháním nebo při oslovení křestním jménem. Jihoslovanský vlkodlak má některé atributy podobné jako upír – saje lidem a dobytku krev, ovčím a kravám také mléko, odtud také pochází řecký *vrykolakas*.²³ Může také způsobovat mor dobytka. Ve starosrbském zákoníku z roku 1262 nalezneme ustanovení, že zatmění měsíce je způsobeno vlkodlaky, jež „*ujídají těchto těles nebeských*“. Podle istrijské pověsti je v každé rodině vlkodlak, který jí škodí, a *krsnik*²⁴, která ji naopak před vlkodlakem brání. Vlkodlak se také může stát i z mrtvého, pokud přes jeho hrob přeběhne kohout, kočka nebo pes. Ten pak v noci opouští svůj hrob a bloudí po kraji. Doprovází domů mladé ženy, které se opozdily, a navštěvuje svou ženu, s níž pak plodí potomky, kteří nemají kosti.²⁵ Středoevropští a východoevropští vlkodlaci nejsou nebezpeční. Většinou se jedná o zakletého člověka, kterého má na svědomí nějaký čaroděj; nejraději si za oběť vybírá novomanžele na cestě do kostela. „*Člověk zakletý ve vlkodlaka běhá v podobě vlčí po vsi, přichází k domům, nikomu neškodí, jen se na lidi žalostně dívá.*“²⁶

V ruské mytologii nalezneme dva typy kožoměnců – volkolak a oboro-teň. Oboro-teň se může proměnit nejen ve zvíře, ale také v neživý předmět; volkolak se mění pouze ve vlka. Oboro-teň je kouzelník nebo čaroděj, který se v jakoukoliv denní dobu dobrovolně proměňuje buď pomocí vlčí kožešiny, nebo kouzelného zaříkání, volkolak je nejčastěji obětí Satanova hněvu a noční proměna je trestem. Volkolak neutočí na lidi, naopak se snaží, aby jej rodina poznala. Jeho prokletí mu neumožňuje zůstat dlouho na jednom místě, proto

²³ LAWSON, John Cuthbert. *Modern Greek folklore and ancient Greek religion: A study in survivals* [online]. Cambridge: University Press, 1910 [cit. 2014-02-15]. str. 385. Dostupné z: <https://archive.org/stream/moderngreekfolk100laws#page/n7/mode/2up>

²⁴ Krsnik/kresnik je obránce před vlkodlakem. Stejně jako vlkodlak se proměňuje ve zvíře, s tím rozdílem že vlkodlak má tmavou srst, krnik světlou.

²⁵ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovenské*. Olomouc: Votobia, 1995. str. 23.

²⁶ MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovenské*. Olomouc: Votobia, 1995. str. 22.

cestuje od vesnice k vesnici. Ve výjimečných případech ztrácí vlkodlak za úplňku lidský rozum a ráno si nepamatuje, co se ve zvířecí podobě dělo.

1.2 Afrika

Na africkém kontinentu se vlkodlakům nejvíce blíží „hyenodlaci“. V severovýchodní Nigérii jsou hyenodlaci označováni jako *bultungin* – doslovně přeloženo jako „měním se v hyenu“.²⁷ Hyenodlaci se vzhledem liší od normálních hyen. Vždy jsou popisováni jako vysocí, někdy holí s výjimkou několika trsů srsti v horní části zad, a mohou se na rozdíl od normálních hyen bez problémů pohybovat na zadních končetinách. Jejich velké zlaté oči před útokem červeně září a jejich blízkost indikuje zápach rozkladu. Jsou známí tím, že své oběti polomrtvé zahrabávají a později se vrací na nich hodovat. Zvuky hyeny lidskému uchu zní jako smích, což vedlo k přesvědčení, že bultungini mohou napodobovat dětský pláč nebo lidský hlas a snažit se tak vylákat své oběti z bezpečí jejich domova ven do temné noci.²⁸

Al-Damiri²⁹ ve svém díle *Hayat al-Hayawan (Život zvířat)* říká, že hyeny jsou závislé na vyhrabávání lidských těl z hrobů, protože milují chuť lidského masa – když člověk usne, hyena mu vyhrabe pod hlavou díru a zakousne se mu do hrdla, aby mohla jako upír vysát krev.³⁰

Ve folkloru západního Súdánu můžeme nalézt tvora, který je napůl člověk, napůl hyena. Je popisován jako obrovský, ničivý lidožrout, který se v noci mění a terorizuje vesničany, zvláště se zaměřuje na milence. „Věří se, že v lidské podobě je mocný léčitel, kovář, nebo dřevorubec, který má výrazné znaky, které odpovídají vzhledu a zvykům hyeny (osrstěné tělo, červeně žhnoucí oči, nosový hlas atd.)“.³¹

²⁷ TYLOR, Edward Burnett. *Primitive culture*. John Murray, 1920. s. 58

²⁸ WOODWARD, Ian. *The Werewolf Delusion*. New York: Paddington Press 1979. s. 162

²⁹ Celým jménem Kamal al-Din Muhammad ibn Musa al-Damiri byl egyptský učenec a teolog žijící v druhé polovině 14. století. Zabýval se kanonickým právem, arabskou filologií a přírodou. Je známý svým zoologickým kompendiem *Hayat al-Hayawan (Život zvířat)*, které obsahuje všechny dostupné filologické, medicínské, folklorní a věštécké materiály té doby týkající se zvířat zmíněných v Koránu.

³⁰ al-DAMIRI, Muhammad ibn Musa. *Hayat al-Hayawan: A Zoological Lexicon*. London: Luzac 1908.

³¹ FREMBGEN Jürgen W. The Magicity of the Hyena: Beliefs and Practices in West and South Asia. In *Asian Folklore Studies*, Volume 57, 1998. str. 334; 331-344 strany

Podobná situace je v sousední Etiopii – Etiopané věří, že každý kovář, který svou dílnu zdědil, je čaroděj, jenž se může změnit v hyenu, a o půlnoci chodí vykrádat hroby.³² Tito čarodějové jsou nazýváni buda (někdy psáno jako buda). Buda je podle panetiopského mýtu jedno z Eviných třiceti dětí. Eva ukryla před Bohem patnáct nejkrásnějších dětí, které kvůli tomu nedostali boží dědictví, a Bůh je proklel tím, že je proměnil ve zvířata.³³ Falašové³⁴ jsou tak podle etiopské kosmogonie spojováni s mytickou hyenou, která je spojena s řemeslníky, konkrétně kováři, což je jedno z tradičních židovských řemesel. Mnoho etiopských křesťanů obviňuje Židy z „budství“. Buda se během dne maskuje jako člověk, ale v noci se mu vrací jeho původní podoba hyeny. Falašové, jako hyení lidé, byli obáváni pro jejich „jedení“ – vysávání krve živým nebo čerstvě pohřbeným lidem, které vyhrabali a použili k uspokojení svých rituálních potřeb. „Jedení“ je umožněno uřknutím, kvůli kterému má oběť pocit, jako by ji někdo sál krev.³⁵ Je možné se proti uřknutí bránit zvláštními amulety.

Další africkým měňavcem je ilimu/irimu. V příběhu keňského kmene Akikuyu je Ilimu mladý válečník, který se měnil v hyenu.³⁶ Irimu kmene Wachaga z Tanzanie není hyenodlak, ale leopardodlak – mění se v leoparda.³⁷

1.3 Asie

Podíváme-li se na Asii, zjistíme, že zde nejsou dlaci, co se týče zvířete, do kterého se mění, tak jednostranně zaměřeni jako evropští vlkodlaci.

V čínské mytologii můžeme nalézt zvířata měnící se do lidské podoby. Nejčastěji se jedná o lišku, málokdy o vlka. První písemná zmínka o přeměně v člověka nalezneme v kronice Bào-půží ze 4. století našeho letopočtu: „*Lišky a vlci mohou dosáhnout věku osmi set let, a když jsou starší pěti set roků, mohou se pře-*

³² WOODWARD, Ian. *The Werewolf Delusion*. New York: Paddington Press 1979. s. 168

³³ SALAMON Hagar. *The Hyena People: Ethipan Jews in Christian Ethiopia*. Berkeley a Los Angeles: University of California Press 1999. s. 34

³⁴ Etioptští Židé nebo také Baita Israel jsou Židé, kteří žijí v Etiopii nebo odtud pochází jejich předci.

³⁵ SALAMON Hagar. *The Hyena People: Ethipan Jews in Christian Ethiopia*. Berkeley a Los Angeles: University of California Press 1999. s. 34

³⁶ MOSÓNI. The Man Who Became a Hyena. In Routledge, W. S., Routledge K. *With Prehistoric People: The Akikuyu of British East Africa*. London: Frank Cass & Company Limited 1968. s. 326

³⁷ WERNER Alice. *Myths and Legends of the Bantu*. Library of Alexandria 1968. s. 278

měnit do lidské podoby.“³⁸ Od 2. století byla běžná představa o lišce v podobě sexuální přitažlivé ženy, která sváděla a lákala muže. Ten, který jí podlehl, byl obvykle potrestán ztrátou majetku či veřejnou ostudou. V kronice Xuánzhōng ji se říká, že „když liška dosáhne padesáti let věku, dokáže se přeměnit v ženu; když dosáhne sta let, stane se krásnou ženou, nebo čarodějkou označovanou jako *wu*. Takovéto kouzelné bytosti získávají vědomost všeho, co se děje na vzdálenost větší než tisíc mil. Dokáží otrávit muže kouzlem, nebo do nich vstoupit a ovládnout je, takže mohou ztratit paměť nebo rozum. Když liška dosáhne věku tisíce let, pronikne do ráje a stane se nebeskou liškou.“³⁹ K transformaci používají čínské lišky lidské či zvířecí kosti, což je pravděpodobně vychází z faktu, že Číňané pohřbívali své mrtvé do jeskyní, které lišky používají jako doupata, a také jejich mrchožroutský způsob života. Zatímco čínská liška se mění pouze v člověka, japonské lišky-kicune se dokáží proměnit v jakýkoliv objekt nebo živého tvora.⁴⁰

Kicune jsou liščí duchové nebo démoni, kteří jsou chápani ve dvou tradičních podobách – jako *zenko* – boží lišky spojené s šintoistickým bohem Inari, nebo jako *jako* – škodolibí duchové, kteří si rádi tropí z lidí legraci. Kicune jsou velmi dlouhověké a jejich síla s věkem roste. Kromě kicune do lidské podoby proměňuje také *tanuki*, což je druh nadpřirozeného tvora, který má podobu psíka mývalovitého. Ve folklorních příbězích hraje roli šibala.⁴¹ Zatímco kicune se do lidské podoby proměňuje, aby mohla svádět muže na scestí, *tanuki* se snaží lidi napálit a zesměšnit.

V některých oblastech Japonska jsou vlci uctívání jako ochránci proti ohni, nemocem a různých pohromám a v agrárních komunitách zaručují plodnost a hojnost úrody, zejména obilí⁴². Talismany s vyobrazením vlčice s mláděty má pomoci párům počít potomka. Oproti kicune a *tanuki* se tato

³⁸ DE GROOT Jan Jakob Maria. *The religious system of China: Book II: On the Soul and Ancestral Worship: Volume IV*. Leiden: Brill, 1901, s. 183.

³⁹ HAMEL, Frank. *Human Animals*. New York: Frederick A. Stokes, 1915. str. 91

⁴⁰ BAŠTAN Radim. *Zobrazení lišky v japonské lidové slovesnosti*. Olomouc 2013 str. 19

⁴¹ KATSUMI, Tada (1990). *Gensō sekai no jūnintachi (幻想世界の住人たち?)*. Truth in fantasy IV. Shinkigensha. ISBN 978-4-915146-44-2

⁴² Tuto pověru zpracoval Isuna Hasekura v sérii light novel (druh japonské novely, obvykle v rozsahu 40 – 50 tisíc slov) *Ōkami to Kōshinryō (Vlk a koření)*, která se vyhnula stříbrnou cenu Dengeki Shōsetsu Taisho za rok 2005.

božstva proměňují jen výjimečně. Národ Ainu⁴³ věří, že jsou potomci vlka a bohyně, proto také ainský folklor a poezie oslavují vlky. Některé ainské komunity považovaly vlky za bohy a své předky a také jim obětovali při obřadu *io-mante*^{44,45}

Asijským nejrozšířenějším kožoměncem je tygrodlak. Indičtí tygrodlaci jsou nebezpeční kouzelníci, kteří se mohou proměnit v tygra a napadnout osamocené jedince, kteří zabloudili na jejich území. Tato pověra zřejmě vychází ze setkání cestovatelů s bengálskými tygry.⁴⁶ Nebezpečné tygrodlaky nalezneme také v thajském folkloru, jsou však výjimeční tím, že jejich původní podoba je zvíře a mění se v člověka. Tuto schopnost získají, pokud sežerou velké množství lidí. Oproti tomu tygrodlaci z Indonésie a Malajsie jsou poměrně neškodní. Harimau jadian, jak se tygrodlakům říká, se jako kožoměnci mohou už narodit nebo na tygrodlaka studovat. Úspěšným studentům, kteří zvládnou kouzla, která jim umožní se proměnit, se říká „tygří děti“.⁴⁷ Ve studiu jim pomáhají duchové, díky kterým se z nich stanou tygři nebo polotygři. Od evropských vlkodlaků se liší nezávislostí na měsíci – tygrodlaci se mohou proměnit z vlastní vůle, měsíc je neovlivňuje. *Harimau jadian* nejsou nepřátelští, slouží jako strážci vesnice nebo obilných polí, která v noci ochraňují před ničením divokých prasat. Někdy se v lidské podobě přestrojují za žebráky a prosí o almužnu. Pokud je jim upřena, promění se v tygra a dotyčného z pomsty zabijí.

Zatímco harimau jadian jsou bráni jako užitečná a prospěšná stvoření, *bajang* lidem škodí. Podle malajské mytologie se může bajang narodit nebo být vytvořen člověkem, který vykoná rituál nad čerstvě pohřbeným dítětem, které se narodilo mrtvé. Do těla tak vstoupí duch a dítě posedne. To pak normálně roste jako lidské dítě, avšak na sebe bere podobu kočky nebo tchoře. Rituálem vytvořený bajang poslouchá svého pána, který jej může chovat jako domácího

⁴³ Ainu, někdy také jako Ainuové, jsou domorodý národ žijící hlavně na ostrově Hokkaido. Jsou považováni za přímé pokračovatele kultury Džómon.

⁴⁴ Častěji než vlk byl však obětován hnědý medvěd. Zvíře bylo jako mládě odchyceno a vychovávalo ve vesnici, ve věku jednoho nebo dvou let pak bylo obětováno.

⁴⁵ WALKER Brett L. *The Lost Wolves of Japan*. Seattle: University of Washington Press 2005 str. 9.

⁴⁶ NEWMAN Patrick: *Tracking the Weretiger: Supernatural Man-Eaters of India, China and Southeast Asia*. Farland 2012. s. 118

⁴⁷ ústní lidová slovesnost, informant Engku Hitum.

mazlíčka. Zkrocený bajang se živí vejci a mlékem, divoký – „přirozeně“ narozený, se živí mlékem kojících matek, jenž v noci chodí sát rovnou z prsu – strije jsou stopami po drápech.⁴⁸

V jihozápadní Asii nalezneme příběhy o *mardagaylech*. Mardagayl je arménský vlkodlak. Jedná se většinou o ženy, které byly Bohem donuceny za trest sníst potravu pro vlky. Poté z nebe spadla vlčí kůže, kterou si každou noc musejí oblékat a toulat se po okolí. Sedm let se každou noc mění ve vlkodlaka, žijí s vlky, živí se mrtvými těly a dětmi, které v noci nachytají venku. Není možné je zabít nožem nebo zbraní, jediný způsob je spálit vlčí kůži, kterou ale přes den pečlivě ukrývají. Po sedmi letech se vlčí kůže vrátí zpět do nebe a žena se stane znovu člověkem.⁴⁹

1.4 Austrálie

Australští domorodci nemají ve svých legendách vlkodlaka tak, jak jej chápe západní kultura. Jediné stvoření, které se této představě blíží, je Irranja – ďábelský pes. Tento tvor není tak spojen s měsícem, tak jako většina „měňavců“, ale s písečnými bouřemi. Podle Aboriginců je Irranja vysoký muž, jenž si s příchodem písečné bouře lehne na zem a nechá se zasypat pískem. Ve chvíli, kdy se bouře utiší a ozve se zpěv flétnáka⁵⁰, vynoří se Irranja v podobě obrovského psa s rezavou srstí a vydá se pustošit nejbližší vesnici.⁵¹

1.5 Amerika

Američtí Indiáni, přestože nebo právě protože jsou v úzkém sejetí s přírodou, nemají mnoho kožoměnců. Indiánské kmeny uctívaly totemová zvířata – tato zvířata mohou léčit nebo být duchovními vůdci kmene. Jejich uctívání spočívá v kmenovém oděvu, tanci a umění daného kmene. Medicinmani, duchovní „poradci“ kmene, mohli díky meditacím a spojení s přírodou dosáhnout jiného stavu bytí, kdy se spojili s kmenovým duchem v podobě kmenového zvířete. Toto spojení jim pomohlo léčit, žehnat kmeni a také snímat kletby uvalené ne-

⁴⁸ ústní lidová slovesnost, informant Engku Hitum

⁴⁹ ABEGHYAN, Manuk. Armenian Folk Beliefs. In *History Workshop* [online]. 2012 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://rbedrosian.com/abegh11.htm>

⁵⁰ Flétnák je australský pták připomínající straku.

⁵¹ REED Alexander Wyclif (1973). *Myths and Legends of Australia*. Sydney, A. H. and A. W. Reed 1965. s. 128

přáteli. Medicinmani často nosili kůže totemového zvířete, která jim dávala sílu a někdy jim umožňovala na sebe vzít zvířecí podobu, těmto šamanům se říkalo skinwalkeři⁵². Kožoměnství tak bývalo pozitivně vnímáno jako důkaz medicinmanova spojení s přírodou. Pochopitelně existují také výjimky. Jednou z nich je windigo⁵³. Algonqianští Indiáni⁵⁴ věří, že pokud člověk sní kousek lidského masa, i přesto že je k tomu donucen hladem (například uvízne-li ve sněhu bez možnosti pomoci, nebo v období hladomoru), posedne jej démon. Tento démon jej (většinou trvale) promění v napůl lidského, napůl zvířecího tvora, který je zosobněním nenávisti, extrémně silný a posedlý konzumací lidského masa.⁵⁵ Windigo je spojen se zimou, chladem, nedostatkem a hladem, převážně kvůli období, kdy byla největší pravděpodobnost, že ke kanibalismu dojde.

Nejlépe zdokumentovaným případem kožoměnství v Severní Americe jsou skinwalkeři kmene Navajo. Zatímco severští a severovýchodní Indiáni vidí skinwalkery v pozitivním světle, jihozápadní kmeny jako jsou Navajo, Hopi a Utes chápou skinwalkery jako typ zlovolného čaroděje. Tento čaroděj, zvaný *yee naldlooshi* (doslova „ten, který kráčí po čtyřech“), následuje temnou cestu kouzelnictví tzv. „witchery way“; k započetí této cesty je nutné porušit některé kulturní tabu – zabít rodinného příslušníka nebo se dopustit incestu či nekrofilie. Yee naldlooshi se může stát jak muž, tak i žena, ale častěji se jedná o muže. Čarodějnicemi se mohou stát pouze bezdětné ženy. Existuje několik typů čarodějů, proto každý čaroděj není skinwalker, ale každý skinwalker je čaroděj. Indiáni kmene Navajo věří, že skinwalker na sebe může vzít podobu jakéhokoliv zvířete, a tím získá dočasně i jeho schopnosti.⁵⁶ K této proměně je třeba kůže daného zvířete, proto jsou kožešiny s výjimkou ovčích houní, tabu. Další schopností je krádež tváře – když se skinwalker podívá někomu do očí, ukradne mu tvář a absorbuje jej, popřípadě oběť ztuhne hrůzou a útočník získá její

⁵² Kmen Mohawkové je znají jako limmikin.

⁵³ Někdy psáno jako wendigo, weendigo, wiindigoo, wìdjigò, wìhtikòw (Brighton 1988, str. 337).

⁵⁴ Algonquianští Indiáni patří mezi jeden z nejlidnatějších indiánských jazykových skupin. Žijí převážně v Kanadě a v oblasti Velkých jezer.

⁵⁵ BRIGHTMAN Robert A. The Windigo in Material World. In *Ethnohistory*, Vol 35. No. 4, 1988. s. 339.

⁵⁶ Navajo Werewolf Belief. In *Western Folklore* 26. 1 (Jan 1, 1967). s. 60

sílu. Navajo se o čarodějích odmítají bavit, obzvláště v noci a s cizinci, protože ten, kdo o něm mluví, se může snadno stát jeho další obětí. Čaroděj se snaží dostat do domů, buší na zdi a okna, leze po střeše, nahlíží do oken a snaží se vyhlídnutou kořist vylákat ven z domu napodobováním lidských hlasů, protože bez pozvání se do domu nedostane (zde vidíme podobnost s evropskými upíry).⁵⁷ Pokud oběť zastihne v noci v autě, zaútočí na auto a pokusí se způsobit dopravní nehodu. Jedinou obranou proti skinwalkerovi je znát celého jeho jméno. To je možné zjistit při honu na skinwalkera – je-li zraněn, zranění se projeví i v jeho lidské podobě. Vyslovení celého jména způsobí, že čaroděj za tři dny vážně onemocní nebo zemře, za všechno zlo, které spáchal.⁵⁸

V cajunském folkloru nalezneme legendy o rougarou, tvorovi, který vychází z pověstí o vlkodlakovi.⁵⁹ Cajunská kultura⁶⁰ navazuje na francouzskou a přebíhá podstatnou část pověstí a legend. Rougarou se toulá po bažinách a lesích kolem New Orleans a v podobě člověka s vlčí hlavou loví katolíky, kteří nedodrží púst.

Dalším tvorem, jenž pokračuje v tradici francouzského loup-garou, je haitský „jé-rouges“. Tento démon posedne člověka, ten se v noci promění ve zvíře a trikem mámí z matek jejich děti. Vplíží se do domu, probudí matku, a dokud je rozespálá, tak se jí zeptá, zda mu dá své dítě. Dostane-li kladnou odpověď, dítě si odnese a sežere, při záporné s nepořízenou odchází.

Nejrozšířenějším mýtem o kožoměncích v Latinské Americe jsou legendy o nahualech. Jedná se o člověka, který se pomocí kouzel může proměnit ve zvíře, nejčastěji v jaguára, pumu nebo ptáka.⁶¹ Nahual není jednoznačně dobrý nebo zlý, záleží na jedinci, jak se rozhodne. Někteří chrání města před zlem a jinými nahualy, kteří by chtěli městu a jeho obyvatelům škodit. Jiní ubližují lidem, vstupují do jejich snů, pijí jim krev, přivolávají na ně choroby a jiné po-

⁵⁷ Navajo Werewolf Belief. In *Western Folklore* 26. 1 (Jan 1, 1967). s. 60

⁵⁸ KLUCKHOHN Clyde. *Navajo Witchcraft*. Boston 1944. str. 27

⁵⁹ FOLSE, Brandon. Rougarou remains strong figure in Cajun folklore. In: *The Nicholls Worth* [online]. 2006 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: www.thenichollsworth.com/lagniappe/rougarou-remains-strong-figure-in-cajun-folklore-1.2079477#.U1F46P1_tlo

⁶⁰ Cajunové jsou potomci francouzských osadníků v Lousianě. Roku 1980 byli oficiálně uznáni americkou vládou jako národnostní menšina.

⁶¹ LINDEMANS Micha. Nahual. In *Encyclopedia Mythica*, 1997. Web. 14 Dec. 2011.

hromy.⁶² Aztécká podoba nahuala, jaguárodlak, byl považován za tvora požehnaného bohy, tudíž pro komunitu přínosného, současní Mexičané jej vnímají jako ďábelského čaroděje.

Argentinský lobisón je sedmý syn, za podmínky, že nemá starší sestru, a všichni bratři mají stejné rodiče. To vedlo k tomu, že sedmý syn byl často rodiči opuštěn, dán k adopci nebo zabit. V roce 1920 byl vydán zákon, podle kterého byl sedmý syn pokřtěn a jeho kmotrem byl prezident republiky, aby se snížilo riziko vzniku lobisóna a rodiče se tak nezbavovali svých potomků.⁶³ Lobisón má vlčí i lidské rysy, je velmi agresivní a nebezpečný. Je-li někdo lobisónem pokousán, sám se promění ve vlkodlaka, avšak stává se to velmi zřídka, neboť většina jeho obětí svým zraněním podlehne.

Brazilská podoba – lobisomem, také navazuje na tradice portugalských osadníků. Vlkodlakem se stane sedmý syn, poprvé se promění po dovršení třináctého roku života a to vždy o páteční půlnoci během velikonočního půstu. V některých oblastech se drží pověra, že pokud prokletý člověk přejde v pátek o půlnoci přes křižovatku, promění se ve vlkodlaka.

⁶² STRATMEYER Dennis & Jean. The Jacalteco Nawal and the Soul Bearer in Concepcion Huista. In *Cognitive Studies of Southern Mesoamerica*, Helen L. Neuenschander and Dean E. Arnold eds., Summer Institute of Linguistics, Museum of Anthropology Publication 3. 1977 s. 76

⁶³ BROWN, Nathan. *The Complete Idiot's Guide to Werewolves*. Penguin 2009 str. 132

2 Vlkodlaci v literatuře

Vlkodlaci nejsou v literatuře žádnou novinkou, procházejí psanými i ústně tradovanými texty od samého počátku písemnictví. Nebyli vždy symbolem sexuální touhy a žádostivosti, jak se nám snaží současné autorky fantasy románů namluvit, ani nejsou záležitostí pouze brakové literatury, jak se široká veřejnost domnívá.

Pro pochopení vývoje postavy vlkodlaka v moderní a postmoderní literatuře je nezbytné si uvědomit, jak se vlkodlak do literatury dostal, jaká byla jeho role a jak jej vnímal čtenář. Pro současného čtenáře je vlkodlak nadpřirozená postava, avšak vždy tomu tak nebylo. V období starověku a hlavně středověku byl vlkodlak společností vnímán jako skutečný tvor, od čehož se také odvíjelo jeho zobrazení v literatuře. Je těžké říci, zda měl „skutečný“ vlkodlak, tak, jak si jej lidé představovali, vliv na „literárního“ vlkodlaka, nebo tomu bylo naopak. Je však jisté, že příběhy o vlkodlacích, které byly ve středověku ústně tradovány, měly ozvěnu v literatuře. Společnost a její způsob myšlení se odráží v písemnictví a v chápání nadpřirozeného. Avšak čtenář není jediný, kdo se „rozhoduje“, zda je vlkodlak skutečný či nikoliv.

Podíváme-li se na celou historii vlkodlaků, uvidíme, že se literární vlkodlaci z odrazu představy o „živých“ vlkodlacích stali fiktivními, nadpřirozenými tvory, které nalezneme literatuře, nikoliv ve skutečném světě. Současný čtenář jej chápe jako nereálného tvora. Je třeba si ale uvědomit, že čtenář není jediný, kdo se „setkává“ s vlkodlaky. Ostatní postavy a celý svět, v němž se daný příběh odehrává, zaujímá k vlkodlakům jisté postavení. Zde vstupuje na scénu naratologie a její teorie fikčních světů. Ta říká, že přirozenost a nadpřirozenost postavy závisí na světě, do kterého ji autor umístil.

Zda je dílo fantastické či nikoliv, závisí na makrostrukturálním pohledu na dílo. Jeho fantastika je určena pozici nadpřirozeného jevu – jestli je ústředním nebo okrajovým prvkem, funkčním nebo pomocným, dominujícím nebo podřízeným,⁶⁴ a také uspořádáním jednotlivých složek světa. Strukturu fikční-

⁶⁴ TRAILLOVÁ, Nancy H. *Možné světy fantastiky*. Praha: Academia, 2011. str. 19

ho svět tvoří dvě základní oblasti, nadpřirozená a přirozená. Přirozená oblast je odrazem aktuálního, skutečného světa čtenáře, jedná se tedy o fyzikálně možný svět, kde platí zákony fyzikálně možné a to včetně zákonů hypotetických. Nadpřirozená oblast je vše, co není fyzikálně možné, co přesahuje hranice přirozeného světa.

Podle Traillové můžeme rozlišit čtyři mody a jeden submodus fantastiky, tj. pět typů vztahů mezi nadpřirozeným a přirozeným světem.⁶⁵ Prvním je disjunktivní modus, ve kterém mají oba světy status nepopíratelných, jednoznačných fikčních faktů. Entity z nadpřirozeného světa mají zvláštní schopnosti, mohou zasahovat do přirozeného světa, pohybovat se po něm a ovlivňovat člověka a jeho okolí. Do této skupiny patří mytičtí tvorové, jako jsou démoni, upíři, duchové a samozřejmě vlkodlaci. Nezáleží na jejich původu, ale na jejich schopnostech, které porušují přirozené zákony, a na příslušnosti k jiné než lidské rase. Může se také jednat o věci, které získaly sebeuvědomění nebo ožily (mezi příklady můžeme uvést různé typy mluvících aut či sebeuvědomělý výtah⁶⁶), a bytosti (zde vyvstává otázka, kam bychom zařadili oživé mrtvoly – zombie; jedná se o změněný stav lidské bytosti, nebo už o zcela jinou rasu?). Obě oblasti se mohou vzájemně ovlivňovat a působit na sebe. V disjunktivním modu je přirozená a nadpřirozená oblast udržena až do konce příběhu, je nemožné ji deautentifikovat prohlášením, že se jednalo o halucinaci, sen či jiný projev mysli postavy přirozeného světa. Mezi žánry, kde se tento modus nejčastěji uplatňuje, patří gotický román a v současnosti populární urban fantasy.

Za podkategorii disjunktivního modu můžeme považovat modus fantazijní. Od disjunktivního se liší tím, že nadpřirozená oblast zaplňuje celý fikční svět příběhu. Přirozená oblast tedy buď chybí, nebo je jen rámcem pro děj, který se odehrává v nadpřirozené oblasti. Příkladem může být zcela fantaskní svět Tolkienova *Pána prstenů*⁶⁷ nebo svět *Dvanácti království* od Fuyumi Ono⁶⁸, jehož

⁶⁵ TRAILLOVÁ, Nancy H. *Možné světy fantastiky*. Praha: Academia, 2011. str. 23

⁶⁶ GREEN, Simon R. *Nevěsta byla v černé kůži*. Frenštát pod Radhoštěm: Polaris, 2012, 292 s.

⁶⁷ TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů*. Praha: Mladá fronta, 1993.

⁶⁸ ONO, Fuyumi. *Twelve Kingdoms: Sea of Shadow*. Los Angeles: Tokyopop, 2007.

hlavní hrdinka pochází z přirozeného světa, avšak se záhy dostane do nadpřirozeného, v němž zůstane.

Druhým typem, který Trillová rozlišuje, je nejednoznačný modus. Nadpřirozená oblast není jistá, ale pouze možná, potenciální, není plně autentifikována. V příběhu jsou možná přirozená vysvětlení nadpřirozeného, ale není řečeno, zda tomu tak skutečně bylo či nikoliv. Pokusy o přirozené vysvětlení jsou zpochybněny nebo považovány za nepravděpodobné či příliš nucené.

Modus naturalizace nadpřirozeného je podobný disjunktivnímu modu, rozdíl je pouze ve finální deautentifikaci na konci příběhu, kdy je nadpřirozená oblast vysvětlena tím, že se jednalo o projev šílenství, strachu nebo hysterie, sen či stav mysli vyvolaný psychotropními látkami a alkoholem. Jako příklad můžeme uvést dílo Lewise Carrola *Alenka v říši divů*, kdy se hlavní hrdinka probudí a zjistí, že se jí vše zdálo.

Poslední je paranormální modus, kdy se přirozená a nadpřirozená oblast nevyklučuje, naopak nadpřirozená je obsažena v přirozené. Nadpřirozená oblast slouží k vysvětlení jevů, které jsou mimo přirozené vysvětlení. Sem patří jevy, jako je telepatie, telekineze a jasnovidectví. Od disjunktivního modu se paranormální liší tím, že zatímco v disjunktivním zvláštními schopnostmi disponují hlavně nadpřirozené bytosti, lidé je získávají jako dar od bohů nebo démonů, v paranormálním jsou zvláštní schopnosti rozšířením přirozeného světa. Lidé ovládající tyto schopnosti je nezískali od nadpřirozené bytosti, ale jsou jim vrozené nebo získané při nějaké nehodě. Ze současné literatury můžeme poukázat na komiksovou postavu Spidermana, jehož pokousal radioaktivní pavouk, nebo řadu lidských „mutantů“ z příběhů od Stana Leea, kdy jsou jejich schopnosti vysvětleny mutací jejich DNA.

Tyto mody vycházejí z konceptu, že přirozený svět je odrazem reálného, skutečného světa, jedná se tedy o pohled ze strany čtenáře. Z tohoto úhlu pohledu je vlkodlak nadpřirozená bytost, neboť nepodléhá fyzikálním zákonům, například zákonu o zachování hmoty. Bylo by však záhodno poukázat na to, že pohled čtenáře se v průběhu dějin měnil. Jak již bylo řečeno, v období starověku a středověku byl vlkodlak nazírán jako skutečný, tedy jako součást přirozeného

světa. To, co z dnešního úhlu pohledu odpovídá nadpřirozené oblasti, bylo v době svého vzniku součástí světa přirozeného. Příkladem mohou být řecké báje a pověsti, které byly v období antiky brány jako pravdivé zobrazení světa, dnes jsou chápány jako fiktivní příběhy, ne jako historické záznamy.

Pro starověkého a středověkého čtenáře jsou vlkodlaci možnými, skutečnými postavami, pro současného čtenáře postavami nadpřirozenými, nereálnými, fiktivními. Můžeme se však na vlkodlaka podívat ještě jiným úhlem pohledu – ze strany postav příběhu. Existuje několik možných variant. První z nich je svět, ve kterém se příběh odehrává, může být odrazem reálného světa, vlkodlak je chápán jako nadpřirozená bytost. Druhou variantou je svět, který se reálnému světu podobá, jen je „doplněn“ o prvky, které jsou v reálném světě chápány jako nadpřirozené, ale v světě, v němž se příběh odehrává, jsou vlkodlaci přirozenými postavami. Poslední možností je nadpřirozený svět, přirozený svět buď není přítomen, nebo jen rámcově naznačen. Vlkodlaci jsou zde „nadpřirozeně přirození“.

3 Vlkodlaci ve starověku

Jak již bylo řečeno, postava člověka měnícího se ve zvíře je stará jako literatura sama. Nejstarší písemnou památkou zmiňující tuto proměnu je téměř čtyři tisíce let starý *Epos o Gilgamešovi*. V akkadské verzi eposu, jehož podoba se ustálila kolem roku 1200 př. n. l., je na šesté tabulce epizoda, kdy se bohyně Ištar zamiluje do krále Gilgameše, který ji však odmítne a vyjmenovává její milence a jejich osud. Jedním z nich je i pastýř proměněný ve vlka. „*Kde je pastýř, jiný tvůj manžel, který ti každý den zabíjel kůzlata? Ve vlka jsi ho proměnila, takže ho někdejší druhové honí a vlastní psi hryžou do stehů.*“⁶⁹ První kožoměncem je tedy chudák, kterého z rozmaru zaklela bohyně Ištar. Není řečeno, zda se něčím provinil, avšak z kontextu můžeme usoudit, že byl nevinný a bohyni jednoduše začal nudit. Ubohý muž je tedy obětí zlovolné ženy.

Druhou zmínku o vlkodlakovi nalezneme v díle *Zpěvy pastýřské (Bukolika)* od římského básníka Vergilia⁷⁰. *Zpěvy* jsou sbírkou deseti pastorálních idyl – eklog, která vznikla v letech 42 až 37 př. n. l. V osmé ekloze, která je věnována tématu nešťastné lásky, je právě zmíněn onen vlkodlak. Moeris se proměňuje pomocí bylin a jedů, jež rostou v oblasti Ponte. Alfesibeus několikrát viděla, jak se s jejich pomocí Moeris mění, v podobě vlka se ukrývá v lese, vyvolává duše zemřelých z hrobů a také kouzly přenáší obilí z jednoho pole na druhé: „*Tieto trávy a s nimi i tieto otravy, v Ponte | zbierané, dal mi sám Moeris; tie najväčšmi v Ponte sa rodia. | Často som videla, jako s ich pomocou Moeris sa zmenil | na vlka, v lese sa skryl, i duše vyvolal z hrobov, | ale siatiny vzal a preniesol na iné polia.*“⁷¹ Mladíkova proměna je dočasná, dobrovolná, ba dokonce záměrná, je možné, že takto získává kouzelnou moc, s níž povolává duchy. Není nebezpečný, ani nikoho neohrožuje (pomineme-li důsledky ztráty obilí pro majitele polí).

⁶⁹Gilgameš. Vojtěch Zamarovský (překlad). Praha: Albatros, 1976. s. 31.

⁷⁰ Publius Vergilius Maro (70. př. n. l. – 19. př. n. l.) – římský básník, známý jako autor eposu *Aeneis*

⁷¹ MARO, Publius Vergilius. *Bukoliky. Recepty Salernskej lekárskej školy*. Viliam Turčány (překlad). Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1993. s. 69

Mezi první písemné prameny o vlkodlacích patří také Ovidiovy⁷² *Proměny*. Ovidius vycházel z mýtu o králi Lykaónovi z Arkádie, který, aby odhalil, zda jej skutečně navštívil nejvyšší bůh Zeus⁷³, nechal zabít molossanské rucojmy, jež mu bylo posláno, a naservíroval jej bohovi na hostinu. Zeus se rozzuřil a krále Lykaóna proměnil ve vlka⁷⁴. „*Lykaón poděšen prchá a dosáhne venkovských tišin, nelidsky vyje a marně se pokouší po lidsku mluvit. Divokost vejde mu v ústa a s obvyklou po krvi touhou na dobytek se vrhá a do dneška z krve se těší. V srst mu přechází šat a ruce se v tlapy mění, stane se vlkem a bývalé podoby podrží stopy: tatáž je šedivá barva, táž posupnost pohledu jeho, rovněž tak svítí mu oči a divoký vzhled jeho tentýž.*“⁷⁵ Poté seslal na zemi potopu, zvanou Deukalionova potopa, která zahubila krále i jeho syny, avšak někteří obyvatelé Arkádie se zachránili. Lykaón je proměněn za trest, že si dovolil boha pokoušet a pokusil se jej donutit ke kanibalismu tím, že je pohostí masem svého syna. Na rozdíl od pastýře z *Eposu o Gilgamešovi* si svůj trest zaslouží. Jeho vlčí podoba je pokračováním lidské – už jako člověk byl zuřivý a „vlčí“. Proměna je finálním stupněm vývoje jeho charakteru, králův vzhled odpovídá jeho charakteru: „ (...) a bývalé podoby podrží stopy: (...) táž posupnost pohledu jeho, rovněž tak svítí mu oči a divoký vzhled jeho tentýž.“⁷⁶ Překročil hranice mezi člověkem a zvířetem, nemůže se vrátit zpět. Jako vlkovi mu zůstalo lidské vědomí, ale zároveň se z něj stala krvelačná bestie, díky čemu bychom jej mohli označit za první krok k vlkodlaku, jak jej známe dnes.

Plinius⁷⁷ ve svém díle *Historia Naturalis* zachytil příběh, podle kterého obyvatelé Arkádie, kteří přežili Deukalionovu potopu, připravovali pokrm stejně jako kdysi král Lykaón. „*Kdo našel ve své misce lidské vnitřnosti, zhltl je, zavyl*

⁷² Publius Ovidius Naso (43 př. n. l. – 18 n. l.) – římský básník, autor *Umění milovat a nemilovat, Proměny*

⁷³ V původní řecké variantě báje jde o boha Dia, v římském textu o boha Jupitera.

⁷⁴ Existuje několik verzí mýtu. V jedné verzi nechal král zabít jednoho ze svých synů a Jupiter jej po potrestání otce a jeho bratrů znovu oživil, v jiné verzi příkaz k zabití vydali synové krále Lykaóna a Jupiter jej potrestat s nimi, protože nedokázal své syny řádně vychovat. Zabitý hoch znovu oživil. Další verze říká, že Lykaón obětoval kultu Dia Lykaia mladé chlapce, čímž boha rozhněval a byl proměněn ve vlka.[†]

[†] GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy KMa, 2004. s. 138

⁷⁵ NASO, Publius Ovidius. *Proměny*. Ivan Bureš (překlad). Praha: Svoboda, 1974. s. 29.

⁷⁶ NASO, Publius Ovidius. *Proměny*. Ivan Bureš (překlad). Praha: Svoboda, 1974. s. 29.

⁷⁷ Gaius Plinius Secundus, známý jako Plinius Starší (23 – 79) – římský válečník a filosof

jako vlk, nechal své šaty viset na dubu a přeplaval řeku na místo, kde jako vlk musel prožít devět let. Když během tohoto období nepozřel žádné lidské maso, získal zpět svoji původní lidskou podobu.“⁷⁸ Vlkodlak je tak nedobrovolnou obětí bohům, avšak může se zachránit, pokud ovládne svou zvířecí stránku a nedopustí se kanibalismu. Dokáže-li to, je začleněn zpět do komunity a získá zpět své postavení. Plinius však tento příběh považuje za výmysl, popírá existenci vlkodlaků. Podle něj se jedná o smyšlené pověsti. Je tak prvním člověkem, o němž víme, že zpochybnil skutečnost vlkodlaků.⁷⁹ Také zmiňuje boxera Daemenetea z Parrhasie, který byl údajnou obětí Diovi a po uplynutí trestu dokázal vyhrát olympijské hry.

Pausaniás⁸⁰ se v *Cestě po Řecku* k Pliniovým pochybám přidává – domnívá se, že se jedná o fámu. „Mám-li na mysli pěstního zápasníka jménem Démarchos, rodem parrhasijského Arkadana, nezdálo se mi věrohodné to, co – s výjimkou vítězství v Olympii – vyprávěli nějací mluvkové, že se totiž z lidské podoby změnil ve vlka při oběti Diu Lykaiovi a že se později v desátém roce stal z něho opět člověk.“⁸¹

První prózou, kde se vyskytuje vlkodlak je *Satyricon*, jež napsal římský patricij Petronius⁸². V nejdelší zachovalé části, kterou je Hostina u Trimalchiona, vypráví bývalý otrok Nikeros příhodu z dob svého otroctví.

„Můj pán náhodou odcestoval do Capuy, aby se tam šikovně zbyl starýho braku. Užil jsem té příležitosti a přemluvil člověka, co u nás bydlel, aby mě šel doprovodit k páté míli. Byl to voják a silný jako čert. O kuropění se zdechneme. Měsíc svítil, že bylo vidět jak v poledne. Přišli jsme k místu, kde jsou podle cesty náhrobky. Ten člověk poodešel stranou za pomník, já jdu pomalu, prozpěvují si a počítám pomníky. Když se potom ohlédnu po svém průvodci, vysolékl se do naha a položil si celé šaty vedle cesty. Dech se mi zatajil a stojím jako zakletej. On se vymočil kolem dokola svých šatů a najednou se proměnil ve vlka. Nemyslete si, že si z vás dělám blázny, za žádný poklad na světě bych nelhal. Ale jak jsem povídal, když se proměnil ve vlka, zavyl a utekl do lesů.

⁷⁸ ANTONÍN, Luboš. *Bestiář: bájná zvířata, živořé bytosti, monstra, obludy a nestvořry v knižní ilustraci konce středověké Evropy*. Praha: Půdorys, 2003. s. 155

⁷⁹ PLINY THE ELDER. *The Natural History* [online]. 2006 [cit. 2014-01-12]. Dostupné z: http://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/8*.html#xxxiv

⁸⁰ Pausaniás (2. století n. l.) – řecký cestovatel a zeměpisec

⁸¹ PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku I*. Praha: Svoboda, 1973. s. 446.

⁸² Gaius Petronius Arbiter (asi 27 – 66 n. l.) – římský prokonzul, arbiter umění

Já napřed nevěděl, kde jsem, potom jsem šel zvednout jeho šaty: byly zkamenělé! Kdo by nebyl na mém místě umřel strachy? Ale vytasil jsem meč a sekal jsem hlava nehlava po stínech, až jsem doběhl do statku své milenky. Vešel jsem bledej na smrt, duši skoro na jazyku, pot se lil pramínkem ze mne, oči navrch hlavy, jen tak tak, že jsem přišel k sobě. Melissa se divila, co že jdu tak pozdě. „Kdybys byl přišel dřív, byl bys nám aspoň pomoh. Do dvora vběhl vlk a rovnou na všechn dobytek, pouštěl mu žilou jako řezník. Ale dostal také svůj díl, i když nám utekl: náš čeledín mu probodl kopím krk.“ Jak jsem to uslyšel, neměl jsem stání, a sotva se rozednilo, utíkal jsem jako spráskaný pes do domu našeho pána Gaia. Když jsem přišel k místu, kde zkameněly ty šaty, nenašel jsem nic než stopy po krvi, ale když jsem přišel domů, ležel ten voják na posteli jako vůl a lékař mu obvazoval krk. Poznal jsem, že je vlkodlak, a od té chvíle nebyl bych s ním pojedl ani kousek chleba, i kdyby mě to stálo život. Ať si o tom myslí každý, co chce, ale lžu-li, ať na mne padne hněv boží.“⁸³

Tento vlkodlak už víceméně odpovídá tradičnímu mýtu. Ve vlka se promění po zvláštním rituálu a jeho zranění, které utrpí ve vlčí podobě, se projeví v lidské. Vlkodlak po proměně touží po krvi a pravděpodobně i po zabíjení, proto napadne dobytek, místo toho, aby zaútočil pouze na jeden kus ze stáda, který by jej nasýtil. Jeho chování však prozrazuje jistotou míru lidského rozumu, neboť muže, kterého doprovází a je první na ráně, si nevšímá a hledá zvířecí kořist. Nevíme, jak se voják stal vlkodlakem, neznáme původ jeho prokletí. Podle Nikerota „měsíc svítil, že bylo vidět jako v poledne“, z čehož můžeme usoudit, že byl úplňku, který byl impulzem vojákovy proměny. V *Satyrikonu* je tak poprvé zmíněn vliv úplňku na kožoměnce; motiv, jenž se stane jedním z hlavních prvků ve vlkodlačí literatuře.

Zajímavé je, že Nikeros je více zděšen zkameněním vojákova oděvu, než jeho proměnou. Ve chvíli, kdy vlkodlak prchá do lesa, Nikeros je šokován, ale nebojí se. Strach jej ovládne, až když zjistí stav oblečení. Je posluchači pravdivost příběhu nezpochybňují a věří mu. Nikeros je tak po Alfesibeus ze *Zpěvu pastýřských* druhou literární postavou, která na vlastní oči viděla vlkodlačí proměnu.

⁸³ PETRONIUS. *Satyrikon*. Karel Hrdina (překlad). Praha: Odeon 1970. s. 49.

Shrneme-li si, co víme o starověkém vlkodlakovi, zjistíme, že informací je jen poskrovnu, avšak už se objevují prvky „tradičního“ vlkodlaka. Kožoměnce můžeme dělit podle různých kritérií – dobrovolnosti proměny, původu prokletí, agresivity a mnoha dalších. Ve starověku je proměna dvojího způsobu – dobrovolná pomocí magie (sem spadá Moeris se svými kouzelnými bylinami) a nedobrovolná jako důsledek boží vůle (král Lykaón a pastýř proměněný bohyní Ištar). Vlčí podoba obětí losu z *Historia naturalis* je „dobrovolně nedobrovolná“; nevíme, zda by mohl vybraný uprchnout, aniž by se proměnil, či zda je vlčí kůže nevyhnutelná. Dobrovolnost proměna vojáka ze *Satyrikonu* je taktéž nejistá, protože máme k dispozici pouze pohled svědka, ale ne vojáka, není tudíž jasné, co jej k tomu vede. Také vyvstává otázka, zda je člověk, jenž je proměněn ve vlka trvale, „skutečný“ vlkodlak či nikoliv.

4 Vlkodlaci ve středověku

Starověký polyteismus v průběhu let pomalu ustoupil rostoucímu vlivu monoteismu, konkrétně křesťanství, které původně vzniklo jako apokalyptická sekta židovství. Po jmenování oficiálním náboženstvím Římské říše vzrostl vliv křesťanství, avšak se stále muselo potýkat s pozůstatky pohanství, mezi něž se řadily i mýty o vlkodlacích. Legendy o vlkodlacích narušovaly křesťanský koncept lidí jako stvoření Božích. Podle církve pouze Bůh může tvořit, měnit a spasit člověka. Bylo tedy nutné vlkodlačí mýtus narušit nebo jej zcela odstranit, protože odporoval nekonečné síle Boha a navozoval představu, že lidská duše je obrazem Božím. Výsledkem byla nová interpretace proměny jako celku. Nejednalo se tedy o skutečnou proměnu člověka ve zvíře, ale o metaforickou proměnu.

První, kdo se problémem vlkodlaků a jejich vysvětlením zabýval, byl Tertullianus⁸⁴. Ve svém spise *De anime* popírá možnost fyzické proměny skrze metensomatosu⁸⁵. „Pro lidskou duši je nemožné dostat se do zvířete, i přestože filozofové mohou tvrdit, že obě jsou ze stejné substance.“⁸⁶ Zároveň říká, že lidská duše není schopna se přizpůsobit zvířecímu tělu, a kdyby se o to pokusila, stalo by se z ní něco úplně jiného. Člověk se tedy může chovat jako zvíře, ale nemůže být zvířetem, protože jejich duše jsou rozdílné.

V průběhu 5. století vzniklo dílo *O Boží obci* (*De civitate dei*), v němž svatý Augustýn⁸⁷ nastiňuje uspořádání společnosti. V osmé knize se mimo jiné zabývá proměnou lidí ve zvířata. Zmiňuje příběh o Kirké a Odysseových společnících proměněných ve zvířata, pověsti o arkadských obětech a o pěstním západníkovi Demainetovi, který se po přeměně zpěv v člověka stal olympijským vítězem. K tomu přidává svůj vlastní zážitek z Itálie, kdy slyšel zvěsti o selkách, které pomocí zlých kouzel ukrytých v sýrech, proměňují muže v soumary a po

⁸⁴ Quintus Septimius Florens Tertullianus (kolem 160 – 220) – považován za autora základní křesťanské terminologie v latinském jazyce

⁸⁵ Změna jednoho organismu či těla pod vlivem duše.

⁸⁶ TERTULLIAN a Felix MINUCIUS. *Apologetical Works. Octavius*. Washington: CUA Press, 2008. s. 255.

⁸⁷ Svatý Augustýn (354 – 430) – biskup, teolog a filozof, představitel latinské patristiky

splnění zadaného úkolu je proměně zpět. Mysl těchto mužů zůstává po celou dobu lidská, Augustýn je připodobňuje k Apuleiovi, který se údajně po požití lektvaru stal oslem s lidským rozumem.⁸⁸ Tyto příběhy popírá, neboť nikdo jiný než Bůh, který je všemohoucí, nemůže změnit zevnějšek toho, co stvořil Bůh. Je ale možné, že démoni ve spánku nebo bezvědomí ošálí lidské smysly, a člověk si tak myslí, že se stal zvířetem. Augustýn tedy nepopírá proměnu jako takovou, ale odmítá, že by byla dílem někoho jiného než Boha, Ďábel pouze mate smysly. Pokud oběť a svědek jsou přesvědčeni, že k proměně došlo, je to jen důsledek iluze, obrazu reality. Tato teorie byla přijímána po celý středověk.

Na počátku 10. století sestavil benediktinský opat Regino z Prümü soubor kanonického práva nazvaný *De synodalibus causis et disciplinis ecclesiasticis*, jehož součástí byla také zpovědní kniha *Canon Episcopi*. Tento penitenciál se na jednu stranu snaží čarodějnictví racionálně vysvětlit a na stranu druhou jej zavrhne tím, že čarodějnictví, stejně jako metamorfózy, nejsou skutečné, ale pouze iluze a výsledek ďábelského triku. Mimoto označuje za kacíře ty, kteří věří, že Ďábel má moc změnit jakoukoliv substanci.⁸⁹ *Canon Episcopi* se stal základem při čarodějnických procesech a honech na kacíře.

Francouzský profesor teologie Guillaume d'Auvergne⁹⁰ ve svém díle *De Universo (O světě)* popisuje příběh muže, kterého posedl démon a on si tak myslel, že v podobě vlka zavraždil několik vesničanů, zatímco spal. Roznesla se zpráva, že tento muž je vlkodlak, a on sám tomu také věřil. Dozvěděl se o tom svatý muž a vesničanovi a domnělému vlkodlakovi vše vysvětlit a ukázal jim důkazy, že tomu tak není.

Přes veškerou snahu církve se zbavit vlkodlačí legendy, se motiv proměny a postava vlkodlaka rozšířila do Anglie a Francie. V 80. letech 12. století se Giraldus Cambrensis⁹¹ spolu s budoucím králem Janem Bezzemkem vydal do Irska a po svém návratu sepsal pojednání o irské geografii a folkloru. V díle

⁸⁸ AUGUSTINUS, Aurelius. *O Boží obci: knih XXII*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950. s. 299

⁸⁹REGINO. *Canon Episcopi* [online]. 2004. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://antiquecannabisbook.com/chap2B/Church/Canon-Episcopi.htm>

⁹⁰ Guillaume d'Auvergne (1180/90 – 1249) – pařížský kardinál a profesor teologie na univerzitě v Paříži

⁹¹ Známý také jako Gerald z Walesu (1146 – 1223) – kronikář, historik a karograf

Topographia Hibernica se zmiňuje o setkání kněze a vlkodlaka, které prezentuje spíše jako historickou anekdotu, než jako legendu. Vlkodlak kněze osloví lidským hlasem a vypráví mu svůj příběh: „*Jsme tady dva, muž a žena, rodáci z Ossory, kteří kvůli kletby Natalise, svatého a opata, každých sedm let ztrácí lidskou podobu a musí odejít od lidských obydlí. Získáváme vlčí podobu. Na konci sedmi let, pokud přežijí, další dva je nahradí, a ti původní získají zpět svou lidskou podobu. A teď ta, která je mou partnerkou v této pohromě, je na smrt nemocná a leží nedaleko odsud. Zapřísahám tě, z lásky k bližnímu, poskytni ji slova útěchy.*“⁹² Kněz je nejen velmi vyděšený, ale také váhá vykonat poslední pomazání pro vlčici. Vlkodlak tedy stáhne z vlčice vlčí kůži a odhalí její lidskou podobu. Kněz se rozhodne jí dát poslední pomazání, načež mu žena poděkuje a umírá.

Vlkodlaci v tomto příběhu jsou odlišní od ostatních vlkodlaků. Prvním prvek, který vybočuje, je jejich schopnost mluvit, která odhaluje lidskou stránku ukrytou pod vlčí kůží. Fakt, že zvíře mluví, kněze vyděsí mnohem více než jeho samotná přítomnost. Pár je obětí kletby, kterou na obyvatele Ossory uvrhl svatý muž, není však řečeno, čím se provinili. Oba však i přes nepřízeň osudu zůstávající věřícími křesťany, což vede autora k zamyšlení, zda je vlkodlak člověk, nebo bestie, a zda je zabití takového zvířete vražda.

Nejzvláštnější je způsob „proměny“, neboť žena se neprochází metamorfózou, ale kůži má na sobě jakoby oblečenou. Muž ji kůži strhne a odhalí lidské tělo, které je pod ní. To odporuje definici proměny a redukuje vlkodlactví na jakýsi trik či převlek, což by odpovídalo názoru svatého Augustýna, že se jedná pouze o mámení smyslů. Příběh poukazuje na rozdílnost vnějšího vzhledu a vnitřní reality. Jejich vlkodlactví je tak „převlek“, který musí nosit jako vykoupení se ze společného hříchu. Mohli bychom je tak označit za „falešné“ vlkodlaky, neboť se ve zvíře změnil pouze jednou, a to na počátku sedmi let, kdy nastupují trest.

Motiv oblékání vlčí kůže nalezneme v hojné míře v severské literatuře, kde mýtus o vlkodlacích vychází z postav berserků a úlfhéðinnů. Objevuje se

⁹² CAMBRENSIS, Giraldus. *Topographia Hibernica*. OTTEN, Charlotte F. *A Lycanthropy Reader: Werewolves in Western Literature*. Syracuse: Syracuse University Press, 1986. s. 58.

v skaldské básni *Hrafnsmál* od norského básníka Þorbjörna Hornklofiho, staro-islandském eposu *Edda* sepsaném islandským historikem Snorrim Sturlusonem, v *Sáze o Ynglinzích*, která je součástí sbírky *Heimskringla* od Snorriho, a také v *Sáze o Vølsunzích* z konce 13. století.

Protagonistou *Ságy o Vølsunzích* je Sinfjotli, zrozený z incestu mezi Sigmundem a jeho sestrou Signi. Ta pomocí kouzelných prostředků svedla svého bratra proto, aby rod Volsungů pokračoval potomkem zplozeným výhradně z jejich krve. Sinfjotli vyrůstal u svého otce Sigmunda, kterého považoval za svého strýce, a byl vychován jako bojovník. Sigmund však byl psanec, protože jeho švagr, král Sigger, by jej nechal zabít jako člena nepřátelského rodu.

„Jednoho dne se Sinfjotli a Sigmund při hledání potravy v lese octili u chatrče, v níž našli dva muže; oba měli velký zlatý prsten. Byli to dva princové zakletí kouzlem: museli si pořád oblékat vlčí kůže, které v tu chvíli viseli nad nimi. Jen každý šestý den je mohli zase odložit a nabýt zase lidského vzhledu. Sigmund a Sinfjotli si oblékli tyto vlčí kůže, ale už je nemohli sundat; nejenže v nich zůstali uvězněni, ale přijali i vlčí povahu a způsob dorozumívání. Jednoho dne se rozhodli, že v lese vyzkoušejí svou sílu proti lidem, kterých však nebude víc než sedm. „Ne aby tě napadlo neuposlechnout, jak jsi mladý a nerozvázný,“ přikázal Sigmund, „protože lidé by tě rádi ulovili.“

Poté se rozdělili a každý šel svou cestou. Když za chvíli Sigmund narazil na skupinku lidí, zavyl, aby ho Sinfjotli uslyšel; ten přiběhl, napadl lidi a všechny je usmrtil. Pak se opět rozdělili. Zakrátko nato potkal Sinfjotli jedenáct lidí, přepadl je a opět je všechny zabil. Protože byl unaven, ulehl ve stínu dubu, aby si trochu odpočinul. Tam ho našel Sigmund a zeptal se ho: „Proč jsi mě nezavolal?“ Sinfjotli mu odpověděl: „Co-pak jsem potřeboval tvou pomoc na to, abych zabil jedenáct lidí?“

V tu chvíli se Sigmund vší silou vrhl na syna a prokousl mu hrdlo. Byl to právě jeden z těch dnů, kdy nemohli svléct vlčí kůže. Uvědomil si však, co provedl; jat výčitkami svědomí si naložil syna na záda a cestou k chatrči proklínal vlčí kožich i jejich tragický úděl.

Jednoho dne Sigmund spatřil, jak jeden hranostaj se zakousl druhému do hrdla; zraněné zvíře odběhlo do lesa, sebralo jakýsi list, přiložilo si ho na ránu a v okamžení se rozběhlo zase zcela zdravé. V tu chvíli si Sigmund všiml, že mu havran nese v zobáku stejný list; vzal ho od něj, přiložil ho na ránu Sinfjotlimu, a ten hned vstal zdravý a bez

stopy po zranění. Poté se vrátili do chatrče, kde počkali na den, kdy mohli vlčí kůže svléci. Toho dne pak kůže hodili do ohně a spálili je, aby už nemohli nikomu ublížit.“⁹³

Muži si podobu vlkodlaků víceméně zvolili sami – není jasné, zda o schopnostech ukradených kůží věděli nebo ne. Zabíjení lidí si užívají, zvláště mladší Sinfjotli, a nemají žádné výčitky svědomí, i přesto že si uchovali lidský rozum a vědomí. Změna nastane až ve chvíli, kdy Sigmund napadne vlastního syna. Lituje svého činu a zbavuje se kůží; dostalo se mu ponaučení.

Slovanské vlkodlaky zastupuje postava kníže Vseslav, který ve staroruském hrdinském eposu *Slovo o pluku Igorově* z konce 12. století proměňuje ve vlka, a v této podobě běhá z Kyjeva do Tmutarakaně. „Kníže Vseslav soudil lid, knížecky panoval městům. Jako vlk těkal za noci. Z Kyjeva do Tmutarakaně za noc dorazil před kuropěním, vlčím klusem slunce předběhl.“⁹⁴

Nejvýznamnějším středověkým dílem s vlkodlačí tematikou je lejch (*lais*)⁹⁵, který vznikl v druhé polovině 12. století na anglickém dvoře. Za autorku *The Lay of the Bisclavret* je považována Marie de France, neboť básnířka se podepsala „Marie je jméno, je z Francie“. V této básni je poprvé představena postava vlkodlaka pocházejícího ze šlechtických kruhů.

Bisclavret je šlechtitý rytíř, kterého mají všichni v oblibě, včetně krále. Pouze jeho ženě se nelíbí, že pravidelně na tři dny bez vysvětlení mizí, po výslechu se rytíř přizná, že se kvůli kletbě mění v hlavového vlka. Žena se jej bojí a rozhodne se, že se jej zbaví. S pomocí svého milence ukradne oblečení svého muže, které potřebuje, aby se mohl proměnit zpět v člověka.

Po roce se král vydá na lov a potká zakletého rytíře, který jej lidskými gesty prosí o ochranu. Král mu vyhoví a vezme jej s sebou do hradu, kde je vlkodlak brán jako přátelský domácí mazlíček. Jednoho dne se koná na hradě hostina, které se účastní jeho bývalá žena a její milenec. Doposud klidné zvíře na ně zaútočí a podaří se mu ukousnout ženin nos. Král se diví, ale začne mít

⁹³ BARING-GOULD, Sabine. *The Book of Were-Wolves* [online]. 2004 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/ebooks/5324>

⁹⁴ *Slovo o pluku Igorově*. Praha: Albatros, 1977. str. 5

⁹⁵ Lej je žánr středověké francouzské a anglické poezie psaný v lidovém jazyce. Jedná se o krátkou romantickou báseň obsahující nadpřirozené motivy z keltské mytologie.

podezření, kdy zjistí, že žena byla manželkou zmizelého rytíře. Pár je zatčen a po mučení se ke všemu přizná. Rytíř získá zpět svou lidskou podobu a král mu vrátí všechny jeho statky a tituly, zatímco proradná žena a její komplic jsou navždy vyhnáni ze země.⁹⁶

Na začátku skladby Marie představuje tradiční pohled na vlkodlaky jako na divoká zvířata, která když podlehnou vzteku, stanou se krvelačnými bestiemi. Tyto vlkodlaky označuje jako *garwalf*, rytíře označuje jako Bisclavreta, čímž jej od ostatních vlkodlaků odlišuje. Rytíř z jejího příběhu je pravým opakem garwalfů – je přátelský, mírumilovný a s výjimkou své ženy-zrádkyně nikomu neublíží. V lidské podobě je ideálem vznešeného muže, podle popisu je pohledný, milý a všemi oblíbený. Jako vlk se živí lovem a krádežemi, nikde není zmíněno zabíjení lidí. Po naléhání své ženy ji prozradí tajemství své proměny – podobně jako voják ze *Satyrikonu* se změní ve vlka po odložení šatstva s tím rozdílem, že jeho oděv nezkažení. Žena tak nad ním získává moc, kterou zneužije, a Bisclavret je uvězněn ve vlčí podobě. Po návratu ke dvoru je opět oblíben, i přesto že je stále vlkem, neboť se projevuje stejně jako čestný rytíř. Díky svému chování je ostatními rytíři chápán jako jeden z nich, proto ve chvíli, kdy napadne milence své bývalé ženy, je jeho útok viděn jako pomsta za příkoří. Jediný okamžik, kdy se Bisclavret chová jako skutečný vlk je moment, kdy potká bývalou ženu a král jej nezadrží.

Bisclavret inspiroval vznik podobného díla, kterým je *Lai de Melion*. I zde je hrdina typem vlkodlaka-šlechtice. Melion je rytířem na dvoře krále Artuše a prokazuje podobné kvality jako Bisclavret. Každý den jeden z rytířů skládá slib, Melion přísahá, že se nezamiluje do panny, která někdy milovala jiného muže nebo o něm jen mluvila. O slibu se dozvědí ženy na dvoře, které se urazí, že nejsou Melionovi dost dobré. Rozhodnou se jej ignorovat, což vede k depresi mladého rytíře. Král mu tedy věnuje panství v lese, kde je rytíř spokojen. Honí obrovského jelena, ale vždy jej pustí. Po čase za ním přijede mladá žena, kterou si vezme, a mají spolu dvě děti. Když žena spatří jelena, zatouží po jeho mase.

⁹⁶ MARIE DE FRANCE. *Bisclavret* [online]. 1996 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.clas.ufl.edu/users/jshoaf/Marie/bisclavret.pdf>

Melion manželce prozradí, že se s pomocí kouzelného prstenu dokáže proměnit ve vlkodlaka, ale musí mu u toho asistovat někdo jiný. Na rozdíl od Bisclavreta, Melion se může proměnit kdykoliv, avšak také on se při proměně svléká. Poté, co se v podobě vlka vydá lovit jelena, jeho žena okamžitě odjíždí zpět do Irska. Rytíř se za ní vydá a chce se pomstít. Spolu s jedenácti vlky pustoší zemi a zabíjí muže i ženy. Po ztrátě svých vlčích přátel se vrátí ke králi Artušovi a žádá u něj ochranu.⁹⁷ Podobně jako Bisclavret, i on se chová jako oddaný rytíř a při setkání se zrádce jej napadne.

Melion sdílí s Bisclavretem některé charakteristiky, zvláště rytířskost a chování vůči svému panovníkovi. Na rozdíl od Bisclavreta se ale vydá za zrádce se pomstít a při tom podléhá vlčí strážce, přestože si zachová lidský rozum a paměť. V některých pasážích se chová jako přesný opak – je ochoten se proměnit zpět okamžitě, za svou vlčí podobu se nestydí, po proměně je ochoten mluvit.

Dalším dílem, kde se setkáváme s vlkodlakem šlechtického rodu, je *Arthur and Gorlagon*. Král Artuš se rozhodne, že chce pochopit ženy. Na svém putování se dostane ke králi Gorlagonovi, který mu vypráví příběh o jistém králi, který, pokud se jej dotkne kousek z jistého stromku v jeho zahradě, se promění se ve vlkodlaka. Má mladou ženu, která jej nemiluje a snaží se jej zbavit. Naléhání získá informace, jež zneužije, a krále promění ve vlka, avšak s lidským rozumem. Král prchá do lesů, kde potká vlčici a má s ní vlčata. Během života v lese se chová ještě krutěji než Melion, i přesto že má lidský rozum a pochopení. Zatouží po pomstě a roztrhá ženiny levobočky a později její bratry. Žena za to oběsí vlčata. Opět se opakuje pasáž z Bisclavreta – vlkodlak žádá krále o milost, stane se jeho mazlíčkem a napadne zrádce. Tentokrát je to králova manželka, která jej podvádí se sluhou, avšak neublíží ji, místo toho zraní proradného sluhu. Královna vlka obviní ze zabití jejího syna, ale vlk prokáže svoji nevinu. Král se rozhodne vypátrat skutečnou podobu vlkodlaka a dostane se do království, kde všichni lamentují nad ztrátou svého vlčího krále. Vše se vrátí

⁹⁷ *Melion and Biclarel: Two old French werwolf lays* [online]. Amanda Hopkins (překlad). 1996 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.liv.ac.uk/media/livacuk/cultures-languages-and-area-studies/liverpoolonline/Werwolf.pdf>

k normálu a Gorlagon prozradí, že ten vlkodlak je on. Nakonec se Artuš zeptá, kdo je ta žena, která sedí u stolu a pokaždé, když Gorlagon políbí svou ženu, ona políbí zkrvavenou hlavu na svém klíně. Gorlagon vysvětlí, že to je jeho první žena-zrádkyně, se kterou se rozvedl, a hlava patří jejímu milenci.⁹⁸

Gorlagon, přestože si zachoval lidský rozum, jedná ve vlčí podobě jako krvelačné zvíře, avšak ve chvíli, kdy jde do úzkých, rozhodne se zabíjení nechat. Autor se také snaží vlkodlakovu divokost ospravedlnit příkořím, které se mu stalo. Gorlagon jako první vlkodlak nežádá jen svou ochranu, ale také prominutí jeho činů. Na královském dvoře se chová jako domácí mazlíček, lidé si jej oblíbí a nic jim od něj nehrozí. Zvláštním prvkem je znalost poddaných o vlkodlačí povaze jejich krále. V dřívějších příbězích tajemství znala pouze zrádná žena a její milenec. Také u něj můžeme jako u prvního pozorovat psychologický růst a změnu v chování. Na konci příběhu je Gorlagon mentálně vyzrálejší a snaží se být lepším člověkem.

Poslední ze série středověkých básní o vlkodlacích je *Guillaume de Palerne* neznámého autora. Skladba je napsaná na objednávku pro hraběnku Yolandu.

Hlavními postavami jsou prince Guillaume a vlkodlak Alphonse. Alphonse byl v době své proměny teprve dítě, proto je chápán jako skutečná oběť. Nic zlého neprovedl, nevlastní matka jej zradila, aby na španělský trůn usedl její syn. Vlkodlak unese Guillaumea, aby jej zachránil pře nebezpečím. Stará se o něj, je jeho opatrovníkem a ve chvíli, kdy chlapce najde pastýř, teskní nad jeho ztrátou. Když jej znovu najde, raduje se, že je v pořádku a bude o něj postaráno, a na několik let znovu zmizí.

Jedenáctiletý Guillaume je pak odveden římským císařem do Říma, kde se později zamiluje do císařovy dcery Melior, která je zaslíbená řeckému králi. Spolu utečou z Říma oděni do medvědích kůží. Na scénu se vrátí Alphonse, který uprchlíkům poskytne jídlo a ochranu před pronásledovateli.⁹⁹ Později mu pomůže získat zpět královský trůn od jeho strýce a Guillaume mu na oplátku

⁹⁸ *Arthur and Gorlagon* [online]. 2010 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: http://www.archive.org/stream/cu31924027098072/cu31924027098072_djvu.txt

⁹⁹ MICHELANT, Henri. *Guillaume de Palerne* [online]. Paříž, 2011 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: http://www.archive.org/stream/cu31924027098072/cu31924027098072_djvu.txt

získá lidskou podobu. Příběh končí, když si Alphonse vezme za ženu Guillamovu sestru a mají spolu děti.

Guillaume de Palerne se od ostatních příběhů liší nejvíce. Alphonsova vlčí podoba není žádným trestem, ani mu není vrozená, je to dílo zrádné nevlastní matky, která na něj použije svá kouzla. Nevěrné ženy z předchozích příběhů se chtěly svých mužů zbavit ze strachu nebo z lásky k jinému muži, vlkodlakova nevlastní matka jedná z nenávisti a chamtivosti. Na rozdíl od rytířů Alphonse není vůbec násilný, ani se nesnaží aktivně zlomit kletbu. Jediný okamžik, kdy se Alphonse chová jako skutečný vlk, je ihned po proměně, kdy svou macechu napadne. Guillaume jej vidí díky jeho rytířskému chování jako vznešené zvíře, které se o něj stará a vždy mu pomůže. Je silně zdůrazněna vlkodlakova lidská stránka, avšak jako jediný z hrdinů využívá své vlčí podoby, aby mohl chránit ostatní. Guillaume a Melior si jej spojují s boží ochranou, protože se před nimi poprvé objeví po té, co se pomodlí k Bohu o pomoc, proto jej vnímají jako zázrak, nikoliv jako bestii. Vlkodlak je ochoten udělat pro Guillaumea cokoliv, včetně obětování své duše, což by způsobilo ztrátu jeho lidského rozumu a vzpomínek.

Růst vlivu křesťanské církve ovlivnil také myšlení a zobrazení vlkodlaků. Církev se neúspěšně snažila vlkodlačí mýtus potlačit, společnost jej stále vnímala jako tvora, který by mohl skutečně existovat.

Vlkodlak pronikl do středověké literatury hlavně zásluhou Marie de France, která jej zobrazila jako ideál rytíře, který ctí svého panovníka, avšak zradou milované ženy je proměněn ve vlkodlaka. I přes nepřízeň osudu neztrácí lidskou stránku a je věrný svému králi, u něhož hledá ochranu, a s jehož pomocí získá zpět svou původní podobu. Přestože se příběhy od sebe liší, tyto motivy zůstávají zachovány.

Motiv ženské zrady pochází už ze starověkých legend, kdy bohyně Ištar proměnila muže ve vlka z pouhého rozmaru. Výjimkou je kníže Vseslav, u něhož původ vlkodlactví není znám.

Ve středověké literatuře je vlkodlak nahlížen spíše jako pozitivní postava, která splňuje rytířské ideály.

5 Návrat vlkodlaka do literatury

Na počátku 15. století se rozšířily pověsti o čarodějnictví, které šly ruku v ruce s čarodějnickými procesy a procesy s vlkodlaky. Za místo počátku procesu je považováno Švýcarsko, odtud se během 16. století rozšířily po celé Evropě a trvaly až do poloviny 18. století.¹⁰⁰ Vlkodlaci byli spojeni s čarodějnicemi kvůli obvinění, že čarodějnice vlky ovládaly nebo na nich jezdily. Je zaznamenáno několik známých případů, kdy byl člověk uznán vlkodlakem a popraven. Mezi nejslavnější patří Gilles Garnier¹⁰¹, zvaný Vlkodlak z Dole, Peter Stumpp¹⁰² řečený Vlkodlak z Bedburgu a Henry Gardinn¹⁰³. Neznámější je příběh Bestie z Gévaudanu, což bylo lidožravá šelma, která v 60. letech 18. století terorizovala obyvatele Gévaudanu. Je potvrzeno 210 útoků, z čehož bylo 113 lidí zabito a 98 zčásti sežráno. Identita bestie nebyla nikdy spolehlivě určena.

Negativní obraz a hrůza z vlkodlaků vedly k jejich vytlačení z literatury. Lidé se už tak báli bestií, nebylo třeba vymýšlet další příběhy. Mírumilovnému vlkodlakovi by v té době nikdo neuvěřil. Postava vlkodlaka se tak vyskytovala pouze v lidových povídkách a teologických spisech zabývajících se čarodějnictvím.

Vlkodlak se začal vracet do literatury až v první polovině 19. století. První náznak návratu vlkodlaka je v gotickém románu Charlese Maturnina *The Albigenses* z roku 1824.

„Jsem vzteklý vlk! Nevidíš, že jsem vlk? Podívej, prohlédni si mě.“ Silný paprsek měsíčního světla pronikl tmou a odhalil podobu příšerného tvora. Bylo to lidská bytost, podsadité a svalnaté postavy; jeho vousy a vlasy téměř zakrývaly jeho vzhled; něco jako vlčí kůže byla omotána kolem něj a jeho ruce držely důkaz jeho démonického apetitu.

¹⁰⁰ LIŠKA, Vladimír. *Upíři a vlkodlaci v českých zemích*. XYZ, 2011. ISBN 80-7388-574-8. s. 12

¹⁰¹ Gilles Garnier (upálen 1574) – francouzský kanibal a sériový vrah, uznán vinným z lykantropie a čarodějnictví

¹⁰² Peter Stumpp (popraven 1589) – rýnský sedlák, obviněný z kanibalismu a lykantropie; po natažení na skřípec se bez mučení přiznal k černé magii, paktu s Dáblem a lykantropií, údajně zabil a snědl 18 obětí, z čehož bylo 14 dětí

¹⁰³ Henry Gardinn (popraven 1605) – údajný belgický vlkodlak; byl obviněn z lykantropie, přiznal se k zabití dítěte spolu se svými dvěma společníky

„Říkám ti, že jsem vlk. Nevěř mé lidské kůži – chlupy rostou dovnitř. Jsem vlk uvnitř – muž jen navenek. Zabij mě a pravda tě uspokojí. Chlupy rostou dovnitř – s vlčí srstí – s vlčím srdcem – s vlčími tesáky.“¹⁰⁴

Vlkodlaci se v gotických románech nevyskytují často, přesto že by tomu mnohé nasvědčovalo. První vlkodlačí povídkou je *The Wehr Wolf: A Legend of the Limousin*,¹⁰⁵ kterou nalezneme v sbírce *Tales of an Antiquary*, kterou vydal roku 1828 Richard Thomson. Podle této povídky jsou vlkodlaci ve spojení s Dáblem, který jim dal moc proměnit se v určitou dobu ve vlka. O půlnoci se toulají po horách a ztichlých městech a vyjí na měsíc. Obyvatelstvo se jich bojí a ukrývájí se před nimi. Hrabě Gaspar de Marcanville je ve vyhnanství a pod identitou lovce Huberta žije s dcerou v Limousinu. Často říká, že než aby opustil to místo, raději zapomene vlastní řeč a stane se vlkodlakem. Když se ve vlčí podobě potká s rytířem, který jej zradil, napadne jej. Při útoku přijde o tlapu, kterou zraněný rytíř ukáže svým zachráncům – vlčí tlapa se změní v ruku. Opět se objevuje motiv proměny při zranění. Mrtvá část vlkodlaka se vrací do původní podoby.

Poprvé v literatuře je zde také motiv nakažení pokousáním. Rytíř si myslí, že když jej vlkodlak zranil, tak se také stane vlkodlakem. Tento mýtus o vzniku vlkodlaka byl v období čarodějnických honů poměrně běžný, dalším bylo uřknutí nebo smlouva s ďáblem. Pátrací skupina s rytířem v čele se vydá hledat vlkodlaka, aby jej zabili, ten však zrádce zabije dřív a sám umírá.

Thomsonova povídka navazuje na pověry z dob honů na čarodějnice, proto se zde objevují motivy, se kterými jsme se dosud ve vlkodlačí literatuře nesetkali.

První vlkodlačici, nebudeme-li počítat „falešnou“ vlčí ženu z *Topographia Hibernica*, nalezneme v krátkém příběhu *The Werewolf* z díla Fredericka Marrya-

¹⁰⁴ MATURNIN, Charles. *The Albigenses* [online]. 2011 [cit. 2014-02-14]. s. 263 Dostupné z: <http://archive.org/details/albigensesbyaut00matugoog>

¹⁰⁵ The Wehr Wolf: A Legend of the Limousin. THOMSON, Richard. *Tales of an Antiquary: Chiefly Illustrative of the Manners, Traditions, and Remarkable Localities of Ancient London*. London: H. Colburn, 1828, s. 232-260.

Od autorů: Richard Thomson str. 232- 260.

ta z roku 1839, známého také jako *The White Wolf of the Hartz Mountains*¹⁰⁶. Vlkodlačice je mladá žena Christina, která svou krásou omámí lovce Krantze žijícího se třemi dětmi v chatrči v lesích, a vezme si jej za muže. Zatímco na lovce je milá, děti v jeho nepřítomnosti bije, zaměřuje se hlavně na nejmladší dívčinku. V noci ji děti vidí, jak v noční košili tajně opouští dům, a oknem venku spatří bílého vlka. Mají obavu, že ji vlk sežere, a tak se vydá nejstarší syn se zbraní za ní. Christina se vrátí zpět v zakrvácené košili a chlapce už nikdo nespatri. Další noc jí padne za oběť nejmladší dcera. Zbylý chlapec se snaží otci říci, kdo je vrahem, ale otec je stále ženou okouzlen. Nakonec ji hoch v noci přistihne, jak v noční košili vyhrabává dívčino tělo z hrobu a hoduje na něm. Přivede Krantze, ten v hrůze ženu zabije a její tělo se promění v mrtvolu bílé vlčice.

Vlkodlačice je krásná žena, která svede muže, aby mohla hodovat na dětském mase. Zde se vrací motiv muže zrazeného kráskou, avšak na rozdíl od středověkých básní se ve vlka nepromění on, ale žena-čarodějka. Jeho trestem za podlehnutí svodům je ztráta dětí.

Christina je si plně vědoma své vlčí stránky a je s ní v těsném spojení. Důkazem je spálení zakrvácených šatů a uklidnění muže chvíli po té, co ve vlčí podobě zabila jeho staršího syna.

Z ruských spisovatelů se do vlkodlačí literatury zapsal Alexej Konstantinovič Tolstoj, svou povídkou *Vlkodlaci* z roku 1839. Vychází z ruských mýtů, které nedělají rozdíl mezi upírem a vlkodlakem. Hlava rodiny se vydá zabít vlkodlaka, avšak sám je nakažen a postupně svou nákazu předává dál, až se celá vesnice promění v upíry/vlkodlaky.

„Upírství je nakažlivé. (...) Spousta rodin ve vesnici nakazila se, spousta jich vymřela až do posledního člena. Dejta na mě a zůstaňte dnes v noci v klášteře, protože jestli vás vlkodlaci nezahubí dřív, stejně prožijete takový strach, že vám zbělají vlasy dřív, než stačím zazvonit na ranní mši.“¹⁰⁷

¹⁰⁶ MARRYAT, Frederick. *The White Wolf of the Hartz Mountains* [online]. 2006 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://gutenberg.net.au/ebooks06/0606061h.html>

¹⁰⁷ TOLSTOJ, Alexej K. *Vlkodlaci. Upíři, vlkodlaci a jiné strašidelné příběhy*. Praha: Český spisovatel, 2014, s. 66.

Románem, který se vrací k hlavnímu hrdinovi-vlkodlakovi, je melodrama *Wagner, the Wehr-Wolf* George W. M. Reynoldse. Reynolds vychází z faustovské legendy, kdy Wagner uzavře smlouvu s Ďáblem, že znovu získá mládí, peníze a intelekt, ale za to musí každý měsíc jeden den strávit jako hladový vlk. Wagner si užívá obou stavů – jako člověk má množství bohatých a krásných milenek, jako vlk zažívá násilná a krvavá dobrodružství. Ďábel se jej snaží donutit zaprodat svou duši, avšak neúspěšně. Wagner se pomocí rosekručiána Christiána zbaví kletby, ale jeho tělo ihned zestárne a rozpadne se v prach.

Stařec uzavřel smlouvu s Ďáblem, čímž získal mládí a bohatství, ale jeho trestem je vlčí podoba. Ďábel chce také získat jeho duši, ale tu Wagner nevydá. Jako vlk je násilný, krvelačný, nemilosrdný a svůj lov si užívá. Podlehne vlčí stránce, zabíjí jen pro radost, své oběti nežere.

Zde se také poprvé setkáváme s bolestivou proměnou: „*Ale uprostřed děsivé, nepravdělné křeče, se strašlivým svíjením se na zemi, a s mučivým křikem, Wehr-Wolf postupně shodil svou zvířecí podobu (...)*“¹⁰⁸

Mezi autory, jejichž vlkodlak uzavře smlouvu s Ďáblem, patří také Alexandre Dumas se svým románem *The Wolf-Leader*, který napsal roku 1857. Thibault se s ďáblem domluví, že za každé přání mu dá jen vlas, ale netuší, že „dáním“ je míněno zřeznutí vlasu. Z Thibaulta se stává zrzek, což je důkaz jeho smlouvy s ďáblem. Brzy si uvědomí, že jeho přání mu přinášejí spíš smůlu než štěstí, po smrti své snoubenky uprchne do lesů, kde žije se smečkou vlků, která jej poslouchá na slovo. Uzavře s ďáblem novou smlouvu, že zaujme místo Černé vlka a získá bohatství a vládnou nad všemi vlky. Ďábel mu vysvětlí, že jakmile se stane vlkodlakem, bude nezranitelný, kromě jednoho dne v roce. Ironií osudu jej právě ten den pronásledují baronovi psi a málem jej roztrhají.¹⁰⁹ Po zotavení Thibault bloumá po okolí. Spása přijde v okamžiku, kdy Thibault

¹⁰⁸ REYNOLDS, George W. M. *Wagner, the Wehr-Wolf* [online]. 2008 [cit. 2014-04-08]. s. 60 Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/27202/27202-h/27202-h.htm>

¹⁰⁹ DUMAS, Alexandre. *The Wolf Leader* [online]. 2008. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://archive.org/details/wolfleader00dumauoft>

potká pohřební průvod nesoucí tělo jeho milé a přeje si, aby mohl dát svůj život za její. Díky božskému zásahu je toto přání splněno a vlkodlak umírá.

Návrat vlkodlaka do literatury je provázen mýty, které se o něm rozšířily během honů na čarodějnice. Vlkodlak je od té doby nebezpečná, krvelačná bestie s touhou zabít, avšak už jej čtenáři nevidí jako symbol zastupující skutečného tvora, ale jako nadpřirozenou, fiktivní postavu. K proměně ve vlkodlaka nejčastěji dochází uzavřením smlouvy s ďáblem. V ostatních případech příčinu neznáme. Motiv nelovícího vlkodlaka se už neobjevuje, všichni se vydávají na lov, není však řečeno, že oběťmi jsou pouze lidé. Vlkodlak má možnost zachránit se tím, že se obětuje nebo se obrátí zpět ke křesťanské víře. V tomto období se poprvé objevuje postava vlkodlačice, která svádí muže, a motiv bolesti při proměně ve vlka a zpět.

6 Vlkodlaci a moderna

V období viktoriánské literatury byla oblíbeným motivem transformace, ať už fyzická nebo psychická. Pro tuto myšlenku je vlkodlak naprosto ideálním modelem. Vlkodlaka můžeme interpretovat několika způsoby. Lidská podoba reprezentuje rozum a morálku, zatímco vlčí podoba je zvířecost a zkaženosti; člověk představuje vědomí, zvíře násilné podvědomí, proměna je tak metaforou souboje mezi těmito dvěma půlkami lidské bytosti. Pokud podvědomí vyhraje, člověka se promění ve vlka, v okamžiku, kdy vyhraje vědomí a rozum, vrátí se mu zpět jeho lidská podoba. Mohli bychom v něm vidět metaforu viktoriánské společnosti – na první pohled bezúhonná, uvnitř prohnílá korupcí.

Paralelu k vlkodlakovi tvoří Jeckyll a Hyde Roberta L. Stevensona. Stevenson je také autorem povídky *Olalla*, kde se objevuje vlkodlačí motiv zastoupený hned třemi postavami. První je Felipe, lehce zaostalý chlapec, druhou jeho bohabojná sestra Olalla a třetí jejich apatická matka doña Fernanda. V povídce nalezeneme velké množství prvků, které ji řadí do žánru gotického románu. Je zde kdysi slavná rodina, která přišla o své šlechtické postavení, osamocení dům v horách, a závan smrti a rozkladu. Stevenson se také soustředí na motiv dědičnosti, který představuje lykantropie zděděná po předcích, kteří se brali mezi sebou. Olallina rodina má tak nečistou krev, její matka napadením vojáka touží po čisté, nezkažené krvi. V povídce je dokonale vykreslen okamžik, kdy si zraněný voják uvědomí, že s doňou není něco v pořádku.

„Její velké oči se široce otevřely, zorničky se stáhly do velikosti špendlíkové hlavičky, jakoby závoj spadl z její tváře a zanechal ji ostře výraznou a přesto nepodstatnou. A jak jsem stál, divíce se jejímu nepokoji, lehce ke mně přišla, zastavila se a chytila mě za ruku, a v okamžiku měla mou ruku u úst a kousla mě až do kosti. Bodnutí bolesti, náhlý výstřik krve a obrovská hrůza toho aktu, to vše mi najednou projelo tělem, a uskočil jsem zpět; a ona se po mně natahovala znovu a znovu s bestiálním křikem, křikem, který jsem poznal, takový křik mě probudil v noci, když dul silný vítr. Její síla byla silou šilence, moje rychle ubývala se ztrátou krve; mou myslí vířila přičící se podivnost toho

útoku, a byl jsem už natlačen na zeď, když mezi nás vběhla Olalla a Felipe v jejím závěsu, přirazil svou matu na podlahu.“¹¹⁰

Hrůzu dokresluje odhalení, že Fernanda je vlkodlak, a stejně tak její děti. Stevenson v této scéně do detailu popisuje vlkodlaččino šílenství, které spustí kapka vojákovy krve.

V 80. letech 19. století se už byly představeny všechny hlavní prvky vlkodlactví, od způsobu vzniku a proměny vlkodlaka, přes jeho schopnosti a vlastnosti až po způsoby, jak vlkodlaka zabít. Další autoři tyto prvky jich různě kombinovali, či si ve výjimečných případech vypůjčovali prvky z vlkodlaků jiného původu. Nesmíme zapomínat, že největší vliv v literatuře má vlkodlak „řeckého typu“. Postava vlkodlaka se tak stala jakou si „skládankou“, kdy si autor mohl svou postavu složit z předpřipravených dílků.

Postava vlkodlaka byla sice spojena hlavně s gotickým románem, ale později byla využívána i v jiných žánrech. Příkladem může být povídka A. C. Doylea *A Pastoral Horror*, kterou napsal v roce 1890. Jedná se o kombinaci hororu a detektivního příběhu, kdy je na první pohled zbožný kněz odhalen jako pachatel řady děsivých vražd, které spáchal v záchvatu lykantropského šílenství.

Na přelomu století se mezi intelektuály rozšířil zájem o mysticismu, hlavně hypnózu, mesmerismus, spiritismus a další okultní vědy. Znovu se objevuje myšlenka přesouvání duší, kterou s lykantropií spojoval už Tertiliánus (viz výše). Tento motiv použil Rudyard Kipling v díle *The Mark of the Beast* (1891), které se odehrává v Indii. Hrdinou je Angličan, který v opilosti na Nový rok znesvětil sochu opičího boha Hanumana. Za trest je knězem proklet a duše zvířete ovládne jeho tělo.

V tomto období se také rozšíří „nová“ varianta vlkodlačího mýtu – proměna ve velkou kočku, jako je tygr nebo lev. Jako příklad můžeme uvést povídku *The Eyes of the Panther* od Ambrose Bierce, kdy se byla těhotná žena uřknutá panterem, takže hrůzou zešílila. Její dcera je tak „zaslíbena“ panterovi – dívka

¹¹⁰ STEVENSON, Robert L. *Olalla* [online]. 2006. s. 60. [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://gutenberg.net.au/ebooks06/0606531h.html>

se každou noc mění v pantera a děsí ostatní obyvatelé nahlížením do oken. Tyto noční návštěvy skončí, až když je dívka zastřelena.

Klasickým vlkodlačím příběhem je povídka *The Were-Wolf*. Clemence Housman umístil děj svého příběhu na vzdálený sever, vypráví jej pseudoarchaickým jazykem, aby navodil atmosféru. Podobně jako v *The White Wolf of the Hartz Mountains* se i zde objevuje záhadná, krásná žena, která hned každého okouzlí. Pouze vlkodav a jeho pán Christian jejímu kouzlu nepodlehnu. Sweyn, Christiánův bratr, se do White Fell zamiluje a neposlechne bratrova varování, a to ani poté, co beze stopy zmizí dva členové rodiny. Christian se rozhodne se White fell zabít sám, dřív než zabije Sweyna. V boji se Christian a White fell zabijí navzájem; když Sweyn nalezne zmrzlé bratrovo tělo vedle mrtvoly obrovské bílé vlčice, pochopí, že se bratr za něj obětoval.¹¹¹

Autor příběh očividně zamýšlel jako křesťanskou paralelu, kdy vlčice představuje ďábla, polibky si značí své oběti a Christian jako bojovník boží se obětuje, aby zachránil svého bližního. Housmanovo dílo má mnoho společných prvků s již výše zmiňovanou povídkou *The White Wolf of the Hartz Mountains*. Podobné místo děje – zasněžené lesy, v obou povídkách se nachází postava krásné ženy, která se proměňuje ve vlkodlačici, obě zabíjejí členy rodiny, jež jim poskytla útočiště. Jak vidíme, motiv zrádné ženy je ve vlkodlačím mýtu velmi silný.

Ze severského prostředí čerpal také Eugene Fields v *The Werewolf* (1896). Hrdinou je mladík Harold, který se kvůli dědičné kletbě pravidelně mění ve vlka. Mladíka ve vlčí podobně zraní jeho milá, která o kletbě neví. Co způsobila, se dozví, až když je nalezeno jeho lidské tělo se stejným zraněním, jako měl vlk.

Na počátku 20. let 19. století se začaly objevovat povídky vydávané v časopisech. To byl předstupeň velkého rozmachu fantaskních časopisů. Mezi první patřil například *Temple bar* nebo *The Spirit Lamp*.

¹¹¹ HOUSMAN, Clemence. *The Were-Wolf* [online]. 2004 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/13131/13131-h/13131-h.htm>

Postupně také docházelo k míšení žánrů, takovým příkladem je i *The Camp of the Dog of Algernona Blackwooda*, který se nechal inspirovat motivem dvojníka, který byl v té době velmi oblíbený. Autor v tomto díle mísí horor s mysteriózním příběhem. Skupinka výletníků tráví prázdniny na idylickém ostrově, ale v noci se nemohou vyspat, protože je ruší plížení nějakého velkého zvířete. Psychické detektiv, který je členem skupiny, přijde na to, že za tím věří další člen skupiny – jeho éterický dvojník se v podobě obrovského psa plíží po táboře, zatímco tělo zůstává v posteli.

Jedním z nejpochemnějších děl je román Franka Norrisa *Vandover and the Brute* (1914). Román zobrazuje postupnou morální degeneraci duše, jak se postupně propadá do šílenství tak hluboko, že mladík věří, že se fyzicky změnil ve vlkodlaka a po čtyřech běhá nahý po svém pokoji.

„Štěkám! Jsem víceméně vlk, víš, nebo nějaký druh zvířete, nějaká bestie.(...) Ale jsem vlk. Dávej si na mě pozor, abych tě nekousl! Vlk-vlk! Ach! (...) Vidíš, jak mám dlouhé nehry – normální drápy; to je vlk, bestie! Proč nemůžu mluvit pusou místo mého hrdla? (...) Dej mi dolar a zaštěkám ti!“¹¹²

Po první světové válce zájem o hororové příběhy opadl, neboť autoři neustále recyklovali stejné nápady. Naopak detektivní a mysteriózní příběhy byly na vzestupu. Spisovatelé tak byli nuceni začít mnohem více míchat žánry, aby si získali zpět své čtenáře, nebo přinést nové, neokoukané motivy.

Jedním z takovýchto děl je povídka *Running Wolf* od Algernona Blackwooda, která vychází indiánského folkloru Severní Ameriky. Chlapec zabije vlka – totemové zvíře svého kmene, a je nucen se po smrti zjevovat jako duch, dokud si neodpyká přiměřený trest.

Oproti tomu Arthur L. Salmon se zaměřil na ono míšení žánrů. Povídka *The Were-Wolf* (1927) je směsí hororu a erotična. Salmon se tak stane inspirací pro erotickou větev vlkodlačí fikce.

Jak již bylo řečeno, po první světové válce se mohlo zdát, že se vlkodlačí literatura zcela vyčerpala. Avšak fenomén, který se objevil ve Spojených státech

¹¹² NORRIS, Frank. *Vandover and the Brute* [online]. 2005 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/14712/14712-h/14712-h.htm>

amerických, znovu nastartoval tvorbu nových děl. Jedná se o vzestup časopisů zaměřených na brakovou literaturu. Američané v meziválečném období upřednostňovali zábavnou literaturu s prvky vzrušení, která byla vydávána pouze v brakových časopisech. Tato ilustrovaná periodika byla tištěna na levný papír a byla k dostání v každém kiosku s novinami. Zaměřovala se na pracující třídu, ale získala si fanoušky ze všech společenských tříd. V širokém záběru žánrů si každý našel to, co jej zajímalo.

Z časopisů zaměřených na fantastiku byl nejvýznamnější a nejvlivnější časopis *Weird Tales*. Byl založen roku 1923 Jacobem Clarkem Hennebergerem, aby nabídl místo k publikování materiálu, který by ostatní nakladatelé odmítli. Během několika let se *Weird Tales* prosadily jako hlavní dodavatel „weird-fantasy“ příběhů, za což se zasloužil Farnsworth Wright, jenž byl šéfredaktorem časopisu. I přes levný časopisecký formát trval na vysoké literární úrovni, objevil mnoho talentovaných amerických spisovatelů, kteří se později stali špičkami ve fantasy žánru.

Noví autoři přinesli sebou nový pohled na literaturu – smetli staré způsoby, přidali nové techniky vyprávění, zkrátili sáhodlouhé popisy krajin, čímž zrychlili spád děje a zvýšili napětí.

Robert E. Howard, který je znám svým dílem o Barbaru Conanovi, vytvořil nový pohled na vlkodlačí proměnu. Jeho vlkodlaci jsou napůl démoni, napůl zvířata, která mají schopnost během úplňku na sebe vzít lidskou nebo podlidskou podobu. Mimo jiné také rozšířil termín vlkodlak – není to pouze proměna ve vlka, ale také v další zvíře, například hyenu (*The Hyena*, 1928) nebo pantera (*The Lost Race*, 1927). Ve 30. letech vytvořil prvního „umělého“ vlkodlaka. Hlavní postava *Black Hound of Death* je chycena mnichy ve Vnitřním Mongolsku. Mniši se rozhodnou si z něj „vystřelit“ – pomocí svých schopností mu změni tvář (hlavní spodní část obličeje) tak, aby vypadala jako vlčí. Mužova osobnost postupně zaniká a je nahrazena krutou osobností vlkodlaka, který páží po pomstě.

Nový způsob vzniku vlkodlaka přidal ve svém díle *Blood Flower* Seabury Quinn – mladá dívka se promění ve vlkodlaka po té, co dostane od příbuzného

pekelnou květinu, která má schopnost proměnit člověka ve vlka. Rostlina roste pouze v transylvánských Alpách a muž jí dal, protože sám vlkodlak zatoužil po družce.

Jedinou ženou, která konkurovala mužům na poli vlkodlačí fikce, byla Greye La Spina a její vlkodlačí *femme fatale*, jak tomu bylo například v povídce *Invaders from the Dark*, jež vyšla na jaře roku 1925.

Největším konkurentem *Weird Tales* počátkem 30. let byl časopis *Strange Tales of Mystery and Terror*, kterému se díky nabídce dva centy za slovo, podařilo získat některé z nejlepších autorů. Časopis však vycházel pouze necelé dva roky.

V polovině 30. let se vyrojilo množství šokujících časopisů, zvaných „Weird Menace“, které se zaměřily na méně inteligentní část čtenářstva. Vycházely v nich mysteriózní povídky s důrazem na sex a sadismus. Příběhy měly několik společných znaků – všechny nadpřirozené a bizarní situace byly rozumově vysvětleny a vyskytovala se v nich postava mladé ženy, která se dostala do spárů šíleného zloducha a byla podrobena nějaké formě mučení a/nebo sexuálního aktu.

Nejslavnějším vlkodlačím příběhem je *Vlkodlak v Paříži* spisovatele Guye Endorea, který byl později také zfilmován pod názvem *Prokletí vlkodlaka*. Dosáhl stejné popularity jako *Drákula* a stal se inspirací řadě dalších autorů. Bertrand Caillet se narodil na Štědrý den (podle některých pověstí to je znamení ďábla) a jeho život je poznamenán kletbou, kterou způsobil jeden z jeho předků. Během puberty se začne vzhledem podobat šelmě, dokonce začne výt. Mladík začne mít živé sny, v nichž se mění ve vlka, a zároveň se v něm hromadí sexuální pudy.

Poté co napadne vlastní matku a brutálně zavraždí lesníka, uprchne do Paříže, kde pokračuje ve vraždění. Zamiluje se do Sophie de Blumenberg a prožívají spolu podivný sadomasochistický vztah. Krev, kterou od Sophie přijímá, utěší jeho bestii a ukáže se, že touha vraždit je způsobena právě bojem mezi jeho lidskou a zvířecí stránkou. Potřebuje ale stále více krve, což ohrožuje Sophiin život. Bertrand v záchvatu uteče na ulici a zabije prvního člověka, kterého

potká. Soud jej prohlásí za duševně nemocného a pošle jej do ústavu, kde Bertrand spáchá sebevraždu.

Do vydání *Werewolf of Paris* se většina děl zaměřovala na psychologický aspekt vlkodlaka, avšak na konci 19. století se dekadentní autoři shodli na tom, že vlkodlak je ideální metaforou sadistické stránky sexuálního instinktu. Koneckonců motiv bolesti jako součást erotického uspokojení se nesl celým hnutím romantiků.

Ve 40. letech se do vlkodlačí literatury začaly dostávat prvky science-fiction. Časopis *Unknown* podporoval autory, kteří se pokusily lykantropii vysvětlit pomocí vědy, doufali, že se tak tradičně nadpřirozený tvor stane více skutečným. Ideálním příkladem je román Jack Williamsona *Darker Than You Think*, kde lykantropie vysvětlena jako pozůstatek rasy *Homo lycanthropus*, která má sice navenek stejnou podobu jako lidé, ale je geneticky odlišná.

Moderní vlkodlak je završením vývoje legend o vlkodlacích. V této době jsou už představeny všechny tradiční prvky spojeny s lykantropií, včetně pověr o stříbrných kulkách a vlčím moru. Vlkodlak je chápán několika způsoby, jedním z nich je metafora souboje vědomí a podvědomí, lidské morálnosti a zvířecí násilně zkaženosti. V tradičním prvkům lykantropie řeckého ty jsou přidávány prvky z jiných mytologií, hlavně ze severské a slovanské. Přibývá také podob, do kterých se vlkodlak může proměnit, důraz je kladen na velké kočkovité šelmy.

Na počátku 20. let 20. století došlo téměř k vyčerpání vlkodlačího tématu, avšak vznik amerického fantaskního časopisu *Weird Tales* umožnil vstup do literatury mladým začínajícím spisovatelům, z nichž se někteří stali mistry ve svém oboru. Tito autoři přidali k vlkodlačímu kultu nové prvky, nová prostředí a také nové žánry. Vlkodlak už není jen hororovou postavou, ale dostává se mu širšího pole působení. Také je poukázáno na jeho sexuální stránku, stává se metaforou sadistické stránky sexuality.

7 Vlkodlaci a postmoderna

Po druhé světové válce se pomalu začíná měnit životní styl, prolínají se nové kultury, rychle se rozvíjí nové technologie, zvláště komunikační technologie, díky nimž se svět „zmenšil“. Studená válka a válka ve Vietnamu přinesly nová společenská hnutí, nové názory a pohledy na svět. Po pádu Železné opony začala vznikat jakási světová společnost, v níž se objevily nové problémy a nová otázky. Na to všechno musí literatura reagovat. Nové technologie jako je počítač a Internet konkurují tradiční literatuře, svůj podíl si vzal i rozhlas a televize.

Konec světové války přinesl i konec pulp fiction časopisů, udrželo se jich už jen několik, včetně *Weird Tales*. Vlkodlačí literatura se také musela přizpůsobit novým změnám. Nadpřirozená monstra a venkovské prostředí už čtenáře nelákalo, proto musel na scénu přijít nový vlkodlak, který lovil své oběti v ulicích velkoměst, což vedlo ke vzniku žánru urban fantasy. Také se v podobě tvárných mimozemšťanů nenápadně dostal na stránky sci-fi románů.

Autoři se snaží změnit úhel pohledu, dívat se na věci z jiné stránky. Nejlepším příkladem je povídka *Wolves Don't Cry* od Bruce Elliotta, která se psána z pohledu vlka, který se najednou promění ve člověka. Do té doby se vlk smířil se životem v zajetí, ale po změně se snaží přizpůsobit lidské společnosti, což mu dělá nemalé problémy. Jeho proměna je pouze změnou tvaru, nikoliv způsobu myšlení. Podobný motiv se objevuje u Borise Viana v povídce *Vlkodlak*. Vlk s lidským rozumem se nakazí „dlakovlctvím“.

„Díval se na něj zoláštní obličej, bělavý a bez chlupů, v němž pouze dvě krásné rubínové oči připomínaly, jak dřív vypadal. Vydal neartikulovaný výkřik, pohlédl na své tělo a najednou pochopil původ toho ledového chladu, jenž ho svíral ze všech stran. Jeho bohatá černá srst zmizela a před jeho očima stál jeden z těch lidí, jejichž milostné neohrabanosti se obyčejně vysmíval.“¹¹³

Poprvé se v literatuře objevuje téma „vlkodlaci versus upíři“. Onou první zmínkou o souboji vlkodlaka a upíra je povídka *The Night Shift* od Franka

¹¹³ Vlkodlak. In: VIAN, Boris. *Vlkodlak*. Praha: Garamond, 1999. s. 8

Robinsona, kdy se upír pustí do vlkodlaků, kteří ovládají Chicago. Autoři se znovu snaží rozpohybovat stojaté vody a znovu přicházejí s novými nápady, tak jak je tomu u J. P. Brennan a *Diary of a Werewolf* (1960), který považuje protagonistovu kletbu za projev halucinační psychózy, vyvolané nadměrným užíváním drog. Toto téma souvisí se vznikajícím hnutím hippies. Příběh je zapsaný formou deníku, která si hrdina píše.

V 70. letech se konečně vlkodlačí literatura vzpamatovala. Svůj podíl na tom měl rostoucí zájem o hororové romány a filmy, což pochopitelně vedlo k zájmu o cokoliv spojeného s tímto žánrem. Bohužel rostoucí popularita vedla ke komercializaci, a tak pouze několik děl mělo větší význam.

V urban fantasy se objevil velmi oblíbený motiv vlkodlaků tajně žijících mezi lidmi, kteří tvoří malé komunity a snaží se utajit svoji existenci. Kdokoliv je odhalí, je na místě zabit. Mezi nejpopulárnější romány s touto tematikou patří román *The Howling* spisovatele Garyho Brandnera. Tento román byl později také zfilmován a stal se klasikou hororového žánru, proto se také dočka dvou pokračování – *The Howling II* a *The Howling III*.

Rostoucí zájem o vlkodlaky vedl k rozštěpení vlkodlačí literatury na subžánry – tradiční vlkodlaci, vlkodlaci-romantičtí milenci, vlkodlaci-duševně nerušení jedinci a sci-fi vlkodlaci. V 80. letech se násilí a explicitní scény v hororech vystupňovaly až do extrému. Autoři se snažili čtenáře šokovat, mnoho z děl, které vyšly v tomto období, je bezduchou přehlídkou nechutností, která nemá s literaturou nic společného. Výjimku tvoří trilogie Roberta Stallmana *The Orphan*, *The Captive* and *The Beast*. Každý díl se věnuje jednomu období života hlavního hrdiny. Další výjimkou je mistr hororu Stephen King a jeho díla *Cycle of the Werewolf* (1983) a *The Talisman* (1984), který napsal ve spolupráci s Peterem Straubem. *The Talisman* je psán formou questu – putování, během něhož se hrdina Jack spřátelí s vlkodlakem. Zajímavým příspěvkem je *A Dark Traveling* (1987) od Rogera Zelazneho, kde se mísí teorie paralelních světů s magií.

Konec 20. století bychom mohli nazvat počátkem vlkodlačího boomu, který trvá až do současnosti. Vlkodlak se stal lákadlem pro čtenáře, nikoliv od-

puzující bestií, kterou byl v 16. století. Současný čtenář chápe vlkodlaka jako nadpřirozenou postavu, která ve skutečném světě neexistuje, přesunul se tak zcela do říše mýtů a legend. Přesto je oblíbenou postavou mysteriózních příběhů a zvláště příběhů pro mladé. Žánr fantasy je na rozkvětu a vychází stále nová díla.

Vlkodlačí literatura 21. století se soustřeďuje především kolem žánru urban fantasy, který můžeme podle současného trendu rozdělit na dva hlavní proudy – první vychází z klasické fantasy, z nich klade důraz hranici mezi zvířetem a člověkem, častými motivy jsou putování, boj za svobodu, vlkodlak je nebezpečný, ale svou bestiálností většinou ovládá a využívá ve svůj prospěch. Do tohoto proudu bychom mohli zařadit například dvojici románů *Ritus* (2008) a *Sanctum* (2009) od německého spisovatele Markuse Heitze, které jsou zástupci hororového thrilleru.

Druhý proud se zaměřuje na vlkodlaka jako metaforu erotiky a sexuality, tento proud je aktuálně oblíbenější. „Sexy-vlkodlaci“ přitahují čtenáře zejména z řad žen a mladých dívek. Sem patří ságy typu *Twilight/Stmívání* od Stephenie Meyer, *Anita Blakeová* od Laurell K. Hamilton, která už hraničí s pornografií, nebo sérii *Kate Daniels* od manželů Gordonových, kteří píšou pod pseudonymem Ilona Andrews.

Česká současná vlkodlačí literatura se zaměřuje na tradiční fantasy, jako je sága Zdeňka Žemličky *Vlčice*. Jeho vlkodlaci nejsou ani sexy, ani se neplížou velkoměstům. Jejich prostředím jsou lesy obývané kmeny Markomanů. Vlkodlačice je odvážná bojovnice, která si tvrdě jde za svým. Vlkodlaků je málo, jsou spíše legendami, ale přesto obyvatelé Žemličkova světa vědí, že skutečně existují.

Závěr

Zeptáte-li se na ulici, kteréhokoliv člověk, co jej napadne pod slovem vlkodlaci, pravděpodobně se vám dostane odpovědi „*Stmívání*“. Není to tím, že by jiní vlkodlaci neexistovali, ale právě popularitou této série, která je zaměřena na dospívající mládež. Ta bere své hrdiny smrtelně vážně a jejich příběhy doslova žije. Zvláště, když byla série zfilmována a do hlavních mužských rolí obsazeni pohlední herci. Postava „sexy vlkodlaka“ se teď na nás valí ze všech stran a není jí úniku. Avšak vlkodlaci nebyli vždy „sexy“.

Postava vlkodlaka je stará jako literatura sama, vždyť první zmínku nalezneme už v *Eposu o Gilgamešovi*. Vlkodlak začal jako trest bohů, lidé jej spíše litovali, než by se jej báli. Římané jej naopak oslavovali, vždyť vlčice umožnila založení Říma. Starověký vlkodlak byl chápán jako skutečná bytost žijící mezi lidmi.

V průběhu středověku se z vlkodlaka-trestaného stal vlkodlak-rytířský ideál. Ctil svého panovníka, byl všemi oblíbený, avšak zradou ženy se z něj stalo zvíře. Někteří s tím bojovali, jiní se tomu poddali, ale všichni nakonec učinili pokání a svého prokletí se zbavili. V tomto období měli lidé na královských dvorech romantickou představu o vlkodlacích, což také odpovídalo době trubadúrů a minnesangrů.

Se sílící mocí církve rostl také odpor společnosti vůči představě vlkodlaka a díky zprávám o napadení člověka vlkem se rozšířila pověra o nebezpečných vlkodlacích, kteří se po nocích toulají po krajině, obcují s čarodějnicemi a sežerou každého člověka, na něhož v noci narazí. V této době se postava vlkodlaka v literatuře neobjevovala, našli bychom ji pouze v lidových báchorách a teologických spisech zabývajících se procesy s čarodějnicemi.

Na počátku 19. století se vlkodlak do literatury pomalu vrátil, avšak už ne jako romantický rytíř, ale ona krvelačná bestie. Lidé už neměli strach z vlkodlaka, přesunul se na pole fikce a nadpřirozena. Oblíbenost vlkodlačí literatury ve 20. století bychom mohli přirovnat k jízdě na horské dráze. První útlum nastal po první světové válce, když se zdálo, že se vlkodlaci vyčerpali. Založení

fantaskního časopisu *Weird Tales* přivedlo nové autory, kteří vlkodlaky oživilí novými nápady a myšlenkami. Velký vliv na literaturu měl trend mísení žánrů, takže vlkodlaci rozšířili své pole působnosti a dostali se z hororové literatury do žánru fantasy, science fiction, kriminálních a mysteriózních příběhů. Druhý propad nastal opět po světové válce, když skončila éra pulp fiction časopisů. Autoři se snaží nahlížet na vlkodlaky z různých úhlů, avšak nakonec je znovu na nohy postaví změna prostředí – vlkodlaci se už neplíží liduprázdným venkovem, ale zamířili do velkoměst, a dali tak vzniknout žánru urban fantasy, který je populární dodnes. V současnosti „klasické“ urban fantasy konkuruje její druhý proud – eroticko-romanticky zaměřená urban fantasy, kterou představuje nechvalně proslulá sága *Stmívání*.

Ve své práci jsem chtěla představit vývoj vlkodlaka jako literární postavy a zároveň dokázat, že vlkodlak není jen přerostlé štěňátko, jak je zobrazuje současná literatura pro dospívající dívky. Věřím, že tato diplomová práce splnila tento účel.

Anotace

Slováčková Kateřina

Katedra bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Postava vlkodlaka a její proměny v kontextu literární historie v období moderny a postmoderny

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph. D.

Počet znaků: 114 007

Počet příloh: 1

Počet titulů použité literatury: 78

Klíčová slova: vlkodlaci, historie, moderna, postmoderna, horor

Tato práce se zabývá vývojem vlkodlaka jako literární postavy.

Resumé

This work is focused on werewolf archetype and its development as character in literature.

Použitá literatura

- ABEGHYAN, Manuk. Armenian Folk Beliefs. In *History Workshop* [online]. 2012 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: <http://rbedrosian.com/abegh11.htm>
- al-DAMIRI, Muhammad ibn Musa. *Hayat al-Hayawan: A Zoological Lexicon*. London: Luzac 1908.
- ALFORD, Violet. A Portuguese Werewolf. *Folklore* [online]. 1942, roč. 53, č. 3, str. 164 [cit. 2014-03-25]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/1257817>
- Arthur and Gorlagon* [online]. 2010 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z: http://www.archive.org/stream/cu31924027098072/cu31924027098072_djvu.txt
- ANTONÍN, Luboš. *Bestiář: bájná zvířata, živlové bytosti, monstra, obludy a nestvořry v knižní ilustraci konce středověké Evropy*. Praha: Půdorys, 2003, 372 s. ISBN 80-860-1817-2.
- AUGUSTINUS, Aurelius. *O Boží obci: knih XXII*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 1950, 693 s.
- BARING-GOULD, Sabine. *The Book of Were-Wolves* [online]. 2004 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/ebooks/5324>
- BAŠTAN Radim. *Zobrazení lišky v japonské lidové slovesnosti*. Olomouc 2013.
- BIERCE. *The Eyes of the Panther* [online]. 2001 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: http://www.loa.org/images/pdf/Bierce_Eyes_Panther.pdf
- BLACKWOOD, Algernon. *The Camp of the Dog* [online]. 2004 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/ebooks/22349>
- BRASEY, Édouard. *La Petite Encyclopédie du merveilleux*. Paříž: Pré-au-Clerc, 2007. ISBN 987-2-84228-321-6
- BRIGHTMAN Robert A. *The Windigo in Material World*. In *Ethnohistory*, Vol 35. No. 4. 1988.
- BROWN, Nathan. *The Complete Idiot's Guide to Werewolves*. Penguin 2009.
- CAMBRENSIS, Giraldus. *Topographia Hibernica*. OTTEN, Charlotte F. *A Lycanthropy Reader: Werewolves in Western Literature*. Syracuse: Syracuse University Press, 1986, s. 57-61. ISBN 0-8156-2384-7.

- CERINOTTI Angela (ed.) *Atlante dei miti dell'antica Grecia e di Roma antica*. Giunti, 1998. 464 str.
- DECANDIDO, Keith R. A., O'BANNON Rockne S.. *Farscape: The Beginning of the End of the Beginning*. Los Angeles: BOOM! Studios, 2009. ISBN 1-934506-75-2.
- DE GROOT Jan Jakob Maria. *The religious system of China: Book II: On the Soul and Ancestral Worship: Volume IV*. Leiden: Brill, 1901.
- DOLEZEL, Lubomír. *Heterocosmica: fiction and possible worlds*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1998, xii, 339 p. Parallax (Baltimore, Md.). ISBN 08-018-5749-X.
- DOYLE, A. C. *A Pastoral Horror* [online]. 2005 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://paperspast.natlib.govt.nz/cgi-bin/paperspast?a=d&d=CHP18910221.2.5>
- DUMAS, Alexandre. *The Wolf Leader* [online]. 2008 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <https://archive.org/details/wolfleader00dumauoft>
- ENDORE, Guy. *Werewolf of Paris*. Pegasus, 1933, 304 s.
- FINK, Gerhard. *Encyklopedie antické mytologie*. Olomouc: Votobia, 1996, 366 s. ISBN 80-858-8599-9.
- FOLSE, Brandon. Rougarou remains strong figure in Cajun folklore. In: *The Nicholls Worth* [online]. 2006 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: www.thenichollsworth.com/lagniappe/rougarou-remains-strong-figure-in-cajun-folklore-1.2079477#.U1F46Pl_tIo
- FREMBGEN Jürgen W. The Magicality of the Hyena: Beliefs and Practices in West and South Asia. In *Asian Foklore Studies*, Volume 57, 1998. str.331-344.
- FROST, Brian J. *The Essential Guide to Werewolf Literature*. Madison: The University of Wisconsin Press, 2003. ISBN 0-87972-899-0.
- Gilgameš*. Vojtěch Zamarovský (překlad). Praha: Albatros, 1976, 92 s.
- GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy KMa, 2004, 738 s. ISBN 80-730-9153-4.
- GREEN, Simon R. *Nevěsta byla v černé kůži*. Vyd. 1. Frenštát p. R.: Polaris, 2012, 292 s. ISBN 978-80-7332-185-7.

GUÐMUNDSDÓTTIR, Aðalheiður. The Werewolf in Medieval Icelandic Literature. *Journal of English and Germanic Philology* [online]. 2007, č. 7, s. 277-303 [cit. 2014-03-24]. Dostupné z: <https://uni.hi.is/adalh/files/2010/04/Werewolf.pdf>

HAMEL, Frank. *Human Animals*. New York: Frederick A. Stokes, 1915. str. 91

HOUSMAN, Clemence. *The Were-Wolf* [online]. 2004 [cit. 2014-04-13]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/13131/13131-h/13131-h.htm>

HOWARD, Robert E. *Black Hound of Death* [online]. 2013 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://gutenberg.net.au/ebooks13/1304151h.html>

KATSUMI, Tada (1990). *Gensō sekai no jūnintachi (幻想世界の住人たち?)*. Truth in fantasy IV. Shinkigensha. ISBN 978-4-915146-44-2

KIPLING, Rudyard. *The Mark of the Beast* [online]. 2011 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://www.readbookonline.net/readOnline/2420/>

KLUCKHOHN Clyde. *Navajo Witchcraft*. Boston 1944.

LAWSON, John Cuthbert. *Modern Greek folklore and ancient Greek religion: A study in survivals* [online]. Cambridge: University Press, 1910 [cit. 2014-02-15]. str. 385. Dostupné z: <https://archive.org/stream/moderngreekfolk100laws#page/n7/mode/2up>

LINDEMANS Micha. Nahual. In *Encyclopedia Mythica*, 1997. Web. 14 Dec. 2011.

LIŠKA, Vladimír. *Upíři a vlkodlaci v českých zemích*. XYZ, 2011. ISBN 80-7388-574-8.

MÁCHAL, Jan. *Bájesloví slovanské*. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85866-91-9.

MAKYO. Furry Poll Results. In: *[adjective][species]* [online]. 2012, 27. 12. 2012 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: http://klisoura.com/ot_furrysurvey.php

MARIE DE FRANCE. *Bisclavret* [online]. 1996 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z: <http://www.clas.ufl.edu/users/jshoaf/Marie/bisclavret.pdf>

MARO, Publius Vergilius. *Bukoliky. Recepty Salernskej lekárskej školy*. Viliam Turčány. Bratislava: Slovenský spisovateľ, 1993, 133 s. ISBN 80-220-0452-9.

MARRYAT, Frederick. *The White Wolf of the Hartz Mountains* [online]. 2006 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://gutenberg.net.au/ebooks06/0606061h.html>

MATURNIN, Charles. *The Albigenses* [online]. 2011 [cit. 2014-02-14]. Dostupné z: <https://archive.org/details/albigensesbyaut00matugoog>

Melion and Biclarel: Two old French werewolf lays [online]. Amanda Hopkins (překlad). 1996 [cit. 2014-02-13]. Dostupné z:

<http://www.liv.ac.uk/media/livacuk/cultures-languages-and-area-studies/liverpoolonline/Werewolf.pdf>

MICHELANT, Henri. *Guillaume de Palerne* [online]. Paříž, 2011 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z:

http://www.archive.org/stream/cu31924027098072/cu31924027098072_djvu.txt

MORICEAU, Jean-Marc. *Historie du méchant loup: 3000 attaques sur l'homme en France*. Prais: Favard, 2007.

MOSÓNI. The Man Who Became a Hyena. In Routledge, W. S., Routledge K. *With Prehistoric People: The Akikuyu of British East Africa*. London: Frank Cass & Company Limited 1968.

NASO, Publius Ovidius. *Proměny*. Ivan Bureš (překlad). Praha: Svoboda, 1974, 515 s.

Navajo Werewolf Belief. In *Western Folklore* 26. 1 (Jan 1, 1967).

NEWMAN Patrick: *Tracking the Weretiger: Supernatural Man-Eaters of India, China and Southeast Asia*. Farland 2012. 216 s.

NORRIS, Frank. *Vandover and the Brute* [online]. 2005 [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/14712/14712-h/14712-h.htm>

ONO, Fuyumi. *Twelve Kingdoms: Sea of Shadow*. Los Angeles: Tokyopop, 2007. ISBN 978-1-5981-6946-1.

OTTEN, Charlotte F. *The Literary Werewolf: An Anthology*. Syracuse: Syracuse University Press, 2002, 295 s. ISBN 0-81562-965-8.

PAUSANIÁS. *Cesta po Řecku I*. Praha: Svoboda, 1973, 581 s.

PETRONIUS. *Satyrikon*. Karel Hrdina (překlad). Praha: Odeon, 1970, 149, [3] p.

PLINY THE ELDER. *The Natural History* [online]. 2006 [cit. 2014-01-12].

Dostupné z:

http://penelope.uchicago.edu/Thayer/L/Roman/Texts/Pliny_the_Elder/8*.html#xxxiv

- REED Alexander Wyclif (1973). *Myths and Legends of Australia*. Sydney, A. H. and A. W. Reed 1965. 256 s.
- REGINO. *Canon Episcopi* [online]. 2004. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://antiquecannabisbook.com/chap2B/Church/Canon-Episcopi.htm>
- REYNOLDS, George W. M. *Wagner, the Wehr-Wolf* [online]. 2008 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/27202/27202-h/27202-h.htm>
- SALAMON Hagar. *The Hyena People: Ethipan Jews in Christian Etiopia*. Berkeley a Los Angeles: University of California Press 1999. 165 s.
- SEWARD, W. W. *Topographia Hibernica* [online]. 2010 [cit. 2014-04-30]. Dostupné z: <https://archive.org/details/topographiahibe01sewagoog>
- SIMONSEN, Michele. Danish Werewolves between Beliefs and Narratives. In *Fabula* [online]. 2010, roč. 51, 3/4, s. 225-234 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://search.proquest.com/docview/861244632?accountid=16730>
- Slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Ottovo nakladatelství, 2000, 708 s. ISBN 80-718-1376-1.
- Slovo o pluku Igorově*. Praha: Albatros, 1977.
- STEVENSON, Robert L. *Olalla* [online]. 2006 [cit. 2014-04-10]. Dostupné z: <http://gutenberg.net.au/ebooks06/0606531h.html>
- STRATMEYER Dennis & Jean. The Jacalteco Nawal and the Soul Bearer in Concepcion Huista. In *Cognitive Studies of Southern Mesoamerica*, Helen L. Neuenschander and Dean E. Arnold eds., Summer Institute of Linguistics, Museum of Anthropology Publication 3, 1997.
- STURLUSON, Snorri. *The Ynglinga Saga, or The Story of the Yngling Family from Odin to Halfdan the Black* [online]. 2011 [cit. 2014-02-03]. Dostupné z: <http://www.sacred-texts.com/neu/heim/02ynglga.htm>
- SUMMERS, Montague. *The Werewolf in Lore and Legend*. New York: Dover Publication, 2003.
- TERTULLIAN a Felix MINUCIUS. *Apologetical Works. Octavius*. Washington: CUA Press, 2008, 450 s. ISBN 0-8132-155-6.

The Wehr Wolf: A Legend of the Limousin. THOMSON, Richard. *Tales of an Antiquary: Chiefly Illustrative of the Manners, Traditions, and Remarkable Localities of Ancient London*. London: H. Colburn, 1828, s. 232-260.

TOLKIEN, J. R. R. *Pán prstenů*. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0362-0.

TOLSTOJ, Alexej K. Vlkodlaci. *Upíři, vlkodlaci a jiné strašidelné příběhy*. Praha: Český spisovatel, 2014, s. 44-75. ISBN 80-74591-04-4.

TRAILLOVÁ, Nancy H. *Možné světy fantastiky*. Vyd. 1. Překlad Lubomír Doležel. Praha: Academia, 2011, 228 s. *Možné světy*, sv. 4. ISBN 978-802-0019-080.

TYLOR, Edward Burnett. *Primitive culture*. John Murray, 1920. 301 s.

VAZ DA SILVA, Francisco. Iberian Seventh-Born Children, Werewolves, and the Dragon Slayer: A Case Study in the Comparative Interpretation of Symbolic Praxis and Fairytales[1]. In: *Foklore* [online]. 2003, roč. 114, č. 3, s. 335-353 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z:

<http://search.proquest.com/docview/202738698/1410EEC7BEC139270A5/88?accountid=16730>

VLČKOVÁ, Jitka. *Encyklopedie mytologie germánských a severských národů*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999, 255 s. ISBN 80-859-8391-5.

WALKER Brett L. *The Lost Wolves of Japan*. Seattle: University of Washington Press 2005. 331 s.

WERNER Alice. *Myths and Legends of the Bantu*. Library of Alexandria 1968. 335 s.

WOODWARD, Ian. *The Werewolf Delusion*. New York: Paddington Press 1979. 256 stran

Příloha

1200 př. n. l.

Epos o Gilgamešovi

37 př. n. l.

Vergilius: *Bukoliky*

10. léta 1. století n. l.

Ovidius: *Proměny*

55 n. l.

Petronius: *Satyrikon*

77 n. l.

Plinius: *Historia naturalis*

2. století

Pausaniás: *Cesta po Řecku*

9. století

Gilla Pátraic: *On the Maroels of Ireland*

Hornklofi Þorbjörn: *Hrafnsmál*

12. století

Gerald z Walesu: *Topographia Hibernica*

Gervase Tilbury: *Recreation for an Emperor*

Guillaume de Palerne

Marie de France: *The Lay of the Bisclavaret*

Slovo o pluku Igorově

Snorri Sturluson: *Edda*

Snorri Sturluson: *Sága oYnglinzích. Heimskringla*

13. století

Konungs Skuggsjá

Lai de Melion

Sága o Vølsunzích

14. století

Arthur and Gorlagon

William and the Werewolf

1824

Maturin Charles: *The Albigenses*

1828

Thomson Richard (ed.): The Wehr Wolf: A Legend of the Limousin. In *Tales of an Antiquary*. – přetisk 1848 The Severed Arm In *Tales of All Nations*

1833

The Wehr Wolf. *The Story-teller, or Journal of Fiction*.

1838

Menzies Sutherland: Hugues, the Wer-Wolf: A Kentish Legend of the Middle Ages. *The Court Magazine and Monthly Critic*.

1839

Marryat Frederick: The Werewolf. In *The Phantom Ship*. 1839. – alternativní název *The White Wolf of the Hartz Mountains*

1846

Crowe Catherine: A Story of a Weir-Wolf. *Hogg's Weekly Instructor*.

1850

Crow Catherine: The Lycanthropist. *Light and Darkness; or, Mysteries of Life*

1855

Costello Dudley: Lycanthropy in London; or, The Wehr-Wolf of Wilton Crescent. *Bentley's Miscellany*.

1857

Dumas Alexandre: *The Wolf-Leader*

1860

Erckmann-Chatrion [Emile Erckmann a Alexandre Chatrion]. *The Man-Wolf*. – také v *The Man-Wolf and Other Horrors* (1978), *The Best Tales of Terror of Erckmann-Chatrion* (1981)

1865

Reynolds George W. M.: *Wagner, the Wehr-Wolf*.

1872

Greenough S.: Monate. In *Arabesques: Monare, Apollyona, Domitia, Ombra*

1884

de Maupassant Guy: *Le Loup*

1885

Greene: *Bound by a Spell; or, The Hunted Witch of the Forest*

Stevenson Robert Louis: *Olalla*

1889

Campbell Gilbert: The White Wolf of Kostopchin. *Wild and Weird*

1890

Doyle Arthur Conan: *A Pastoral Horror*.

Tomson Graham R. A Ballad of the Were-wolf. *Macmillan's Magazine*

1891

Kipling Rudyard: The Mark of the Beast. In: *Life's Handicap*

1892

Bagot Richard: *Roman Mystery*

1893

Stenbock Eric: The Other Side. *The Spirit Lamp*

1896

Field Eugene: The Werewolf. In: *The Second Book of Tales*

Housman Clemence: *The Were-Wolf*

1898

Beaugrand H.: *The Werwolves*

Bierce Ambrose: The Eyes of the Panther. In: *In the Midst of Life*

1899

Crockett S. R.: *The Black Douglas*.

Phillpotts Eden: *Loup Garou!*

1900

Loring F. G. The Tomb of Sarah. *Pall Mall Magazine*

Whishaw Fred: The Were-Wolf. *Temple Bar*.

1902

Pain Barry: The Undying Thing. In: *Stoires in the Dark*

1905

Sullivan Alan: Loup Garou. *Windsor Magazine*.

1907

Benson R. H.: Father Meuron's Tale. In: *A Mirror of Shalott*

1908

Blackwood Algernon: The Camp of the Dog. In *John Silence, Physician Extraordinary*

Saki [H. H. Munro]: Gabriel-Ernest. *The Westminster Gazette* – pretisk Young

Monsters 1985, Asimov's Ghosts and Monsters 1988

St. Luz Berthe: *Tamar Curse*

1910

Brodie-Innes J. W.: *For the Soul of a Witch* 1910.

1914

Norris Frank: *Vandover and the Brute*

Stroker Bram: *Dracula's Guest*

1915

Caps Bernard: *The Thing in the Forest* – přetisk In: *100 Hair-rising Little Horror Stories*, 1993

1919

Biss Gerald: *The Door of the Unreal*

Evans Ada Louvie: *Between Two Worlds. The Thrill Book*

Gray Arthur: *The Necromancer* – přetisk In: *100 Creepy Little Creature Stories*, 1994

La Spina Greye: *Wofl of the Steppes. The Thrill Book*

1921

Blackwood Algernon: *Running Wolf. In The Wolves of God and Othey Fey Stories*

Wintle W. James: *The Voice in the Night. In Ghost Gleams*

1922

Kerruish Jessie Douglas: *The Undying Monster*

Garnett David: *Lady into Fox*

1923

Pocock Roger S.: *The Wolf Trail*

Carolin E. O.: *The Soul of the Wolf*

Scott Duncan Campbell: *The Witching Hour. In The Witching of Elspie*

Quinn Seabury: *The Phantom Farmhouse. Weird Tales*

1924

Eddy Jr. C. M.: *The Ghost-Eater. Weird Tales*

Williams Harper: *The Thing in the Woods*

1925

Castletown: *Once Upon a Time. In A Bundle of Lies*

Howard Robert E.: *In the Forest of Villefere. The Unique Magazine.*

La Spina Greye: *Invaders from the Dark. Weird Tales*

Bailey Harry: *The Wolf of the Campagna. Weird Tales*

Munn H. Warner: *The Werewolf if Ponkert. Weird Tales*

1926

Howard Robert E.: *Wolfshead. In Weird Tales*

Sullivan Alan: *The Eyes of Sebastian. In Under the Northern Light*

Sologub flor: *The White Dog. Weird Tales*

Brand Max: *The Werewolf. Western Story Magazine*

1927

Service Robert W.: *The House of Fear*

Hesse Hermann: *Steppenwolf*

Howard Robert E.: *The Lost Race. Weird Tales*

Salmon Arthur L.: *The Were-Wolf. In The Ferry of Souls*

Quinn Seabury: The Blood Flower. *Weird Tales*
Munn H. Warner: The Return of the Master. *Weird Tales*
McCord Joseph: The Girdle. *Weird Tales*
West Walter: Loup-garou. *Weird Tales*
MacLaury Cassie H.: Werewolf. *Ghost Stories*

1928

Forester E. Lascelles: „Ware Wolf!“
Howard Robert E.: The Hyena. *Weird Tales*
Hurst Mont: The Wolf man. *Ghost Stories*
Cabell James Branch: *The White Robe*
Munn H. Warner: The Werewolf's Daughter. *Weird Tales*
Swem Charles Lee: *Werewolf*

1929

Onions Oliver: The Master of the House. In *The Painted Face*

1930

Campbell Grace M.: The Law of the Hills. *Weird Tales*
Ellis Jeremy: Silver Bullets. *Weird Tales*
Kenyon Theda: The house of the Golden Eyes. *Weird Tales*
Kallas Aino: *The Wolf's Bride*
Carr John Dickson: *It Walks by Night*
Lewton Val: The Bagheeta. *Weird Tales*
Quinn Seabury: The Wolf of St. Bonnot. *Weird Tales*
Munn H. Warner: Tales of the Werewolf Clan. *Weird Tales*. – série; The Master Strikes (1930), The Master Fights (1930), The Master Has a Narrow Escape, 1931

1931

Bill Alfred H.: *The Wolf in the Garden*
Fleming Peter: The Kill. *Creeps by Night*
Suter J. Paul: The Wolf in the Dark. *Ghost Stories*
Mashburn Kirk: Placide's Wife. *Weird Tales*

1932

La Spina Greye: The Devil's Pool. *Weird Tales*
Lang Ralph Allen: The Silver Knife. *Weird Tales*
Mashburn Kirk: The Last of Placide's Wife. *Weird Tales*
Williamson Jack: Wolves of Darkness. *Strange Tales of Mystery and Terror*
Morgan Bassett: Tiger. *Strange Tales of Mystery and Terror*
Spence Lewis: Enchantment on the Unicorn In *The Archer in the Arras and Other Tales of Mystery*
Spence Lewis: The Temple of the Jaguars In *The Archer in the Arras and Other Tales of Mystery*

1933

Reynolds L. Baillie: The Terrible Baron. In *The Terrible Baron and Other Stories*

Quinn Seabury: The Thing in the Fog. *Weird Tales*

Page Norvell: The Death Beast. *Dime Mystery Magazine*

Endore Guy: *Vlkodlak v Paříži*

Morgan Bassett: Tiger Dust. *Weird Tales*

Walpole Hugh: Tarnhelm. *All Souls' Night*

1934

Wandrei Howard: In the Triangle. *Weird Tales*

Know John H.: Nightmare! *Dime Mystery Magazine*

Byrne Brooke: The Werewolf's Howl. *Weird Tales*

Kitchin C. H. B.: Beauty and the Beast. *A Century of Creepy Stories*

1935

Layland-Barratt F.: *Lycanthia*

Wandrei Howard: The Hand of the O'Mecca. *Weird Tales*

Page Norvell: Accursed Thirst. *Terror Tales*

Wakefield H. Russel: Death of a Poacher. *A Ghostly Company*

1936

Derleth August, Schorer Mark: The Woman at Loon Point. *Weird Tales*

Howard Robert E.: Black Hound of Death. *Weird Tales*

Visiak E. H.: In the Mangrove Hall. In *Masterpiece of Thrills*

Meek. S. P.: The Cruse of the Valedi. *Weird Tales*

Monet Liteve [Murphy Everil Worrell]: Norn. *The Unique Magazine*

Pendarves G. G. [Gladys Gordon Trener]: Werewolf of the Sahara. *Weird Tales*

Wellman Manly Wade: The Horror Undying. *Weird Tales*

Kuttner Henry: Ballad of the Wolf. *Weird Tales*

Rogers Wayne: Hell's Brew. *Thrilling Mystery*

Sale Richard B.: Rescued by Satan. *Mystery Adventures*

Bolen C. Edgar: Lycanthropus. *Weird Tales*

1937

Hindin Nathan: Fangs of Vengeance. *Weird Tales*

Lovecraft H. P.: Psychopompos. *Weird Tales*

Wellman Manly Wade: The Werewolf Snarls. *Weird Tales*

Rogers Wayne: Beast-Women Stalk at Night. *Horror Stories*

Nicolson J. U.: *Fingers of Fear*

Phillpotts Eden: *Lycanthrope: The Mystery of Sir William Wolf*

1938

Bloch Robert: The Hound of Pedro. *Weird Tales*

Eadie Arlton: The Wolf-Girl of Josselin. *Weird Tales*

Field Gans T. [Wellman Manly Wade]: The Hairy Ones Shall Dance. *Weird Tales*

Herron Vennette: Toean Matjan. *Weird Tales*

Mann Jack: *Grey Shapes*

Jacobson Edith and Ejler : The Werewolf of Wall Street. *Dime Mystery Magazine*

Moore C. L.: Werewoman. *Leaves*

Quinn Seabury: Fotrune's Fools. *Weird Tales*

Household Geoffrey: *Night of the Werewolf*

1939

Quinn Seabury: Uncanonized. *Weird Tales*

Drake Leah Bodine: They Run Againg. *Weird Tales*

Wilson Gabriel: Master of the Werewolves. *Terror Tales*

Bellem Robert Leslie: Wooed by a Werewolf. *Uncanny Tale*

Fiske Tarleton [Robert Bloch]: Flowers from the Moon. *Strange Stories*

Household Geoffrey: Taboo. In *The Salvation of Pisco Gabar and Other Stories*

1940

Graves Emerson: When the Werewolf Howls. *Horror Stories*

Kuttner Henry: The Seal of Sin. *Strange Stories*

Quinn Seabury: The Gentle Werewolf. *Weird Tales*

Selonke Paul: Beast of the Island. *Strange Stories*

Williamson Jack: Darker Than You Think. *Unknown Worlds*

1941

Ball Clifford: The Werewolf Howls. *Weird Tales*

Franklin Gregory: *The White Wolf*

Jacobi Carl: The Phantom Pistol. *Weird Tales*

de Camp Sprague and Pratt Fletcher: The Castle of Iron. *Unknown*

Smith Clark Ashton: The Enchantress of Sylaire. *Weird Tales*

1942

Boucher Anthony: The Compleat Werewolf. *Unknown Worlds*

Bloch Robert: Nursemaid to Nightmares. *Weird Tales*

Lieber Fritz: The Hound. *Weird Tales*

1943

Rice Jane: The Refugee. *Unknown Worlds*

1944

Quinn Seabury: Bon Voyage, Michele. *Weird Tales*

1945

Bloch Robert: The Man Who Cried 'Wolf!'. *Weird Tales*

1946

Bloch Robert: The Bogey Man Will Get You. *Weird Tales*

Gorska Halina: Prince Godfrey Frees Mountain Dwellers and Little Shepherds from a Savage Werewolf and from Witches. In *Prince Godfrey*
Kuttner Henry: The Dark World. *Startling Stories*

1950

Banister Manly: Cry Wolf!. *The Nekromantikon*
Blish James: There Shall Be No Darkness. *Thrilling Wonder Stories*
Jenkins Will F.: Night Drive. *Today's Woman*

1951

Benedict Steve: Come, My Sweet. *The Nekromantikon*
Derleth August: The Adventure of the Tottenham Werewolf In *Memoirs of Solar Pons*
Wellman Manly Wade: The Last Grave of Lill Warran. *Weird Tales*

1952

Boucher Anthony: The Ambassadors. *Startling Stories*
Chandler A. Bertram: The Frontier of the Dark. *Astounding Science Fiction*

1953

Robinson Frank: The Night Shift. *Fantasy Magazine*

1954

Bixby Jerome: The Young One. *Fantastic*
Cogswell Theodore: Wolfie. *Beyond Fantasy Fiction*
Cosmic Ray: Lycanthrope. *Supernatural Stories*
Elliott Bruce: Wolves Don't Cry. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*
Tolkien J. R. R.: Pán prstenû (sága)

1956

Smith Clark Ashton: A Prophecy of Monsters. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*
Anderson Poul: Operation Mred. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*

1957

Aldiss Brian: Flowers of the Forest. *Science Fantasy*
Calmus Bernard L.: The Howl of the Werewolf. *Phantom*
Thornton Ralph: I Was a Teenage Werewolf. *Screen Chills and Macabre Stories*

1958

Dickson Gordon: The Girl Who Played Wolf. *Fantastic*
Fanthorpe R. L.: Call of the Werewolf. *Out of This World*
Finney Charles G.: The Black Retriever. *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*
Fry Gordon: Seven Curses of Lust. *Monster Parade*
Hammer Charles D.: The Man Who Believed in Werewolves. *Monster Parade*

Pei Mario: *The Sparrows of Paris*

1959

Brett Leo: *White Wolf. Supernatural Stories*

Kelleam Joseph E.: *Revenge of the Were-Thing. Monsters and Things*

1960

Brennan Joseph Payne: *Diary of a Werewolf. Macabre*

Fanthorpe Lionel: *Werewolf at Large. Supernatural Stories*

1961

Lindsay Dan: *The Beatnik Werewolf. The Magazine of Fantasy and Science Fiction*

Lukens Adam: *Sons of the Wolf*

Torro Pel: *Wolf Man's Vengeance. Supernatural Stories*

1962

Szabo Sandor: *Werewolves Are Furry. Thriller*

Van Loan Geoffrey Jr.: *The Werewolf Lover. Thriller*

1963

Fanthorpe Lionel: *Moon Wolf. Supernatural Stories*

Holton Leonard: *Deliver Us from Wolves*

Merak A. J.: *Howl at the Moon. Supernatural Stories*

1964

Johnson S. S.: *The House by the Crab Apple Tree*

Muller John E.: *Mark of the Beast*

1965

Robeson Kenneth: *Brand of the Werewolf*

1966

Colvin James [Moorcock Michael]: *Wolf. In The Deep Fix*

Norton Andre: *Moon of Three Rings*

Saxon Peter: *The Disorientated Man*

1967

Aldiss Brian W.: *Full Sun. In Orbit 2*

Simak Clifford: *The Werewolf Principle*

Whitten Leslie H.: *Moon of the Wolf*

1968

Haaf Beverly: *Mrs. Kaye. Startling Mystery Stories*

Meredith Larry Eugene: *The Last Letter from Norman Underwood. Magazine of Horror*

Michaels Barbara: *Sons of the Wolf*

1969

Beagle Peter S.: Farrell and Lila the Werewolf. In *Guabi*
Case David: The Cell. In *The Cell and Other Tales of Horror*
Davis R. L.: Once Upon a Werewolf. *Coven 13*
Donaldson Dale C.: Pia!. *Coven 13*
Forest Salambo: *Night of the Wolf*
Set Ronald: The Werewolf of St. Claude. In *50 Great Horror Stories*